UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Martina Houdková

Mytologie v Krimi zprávách televize Prima

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Martina Houdková**
Vedoucí práce: **PhDr. Otakar Šoltys, CSc**.

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

HOUDKOVÁ, Martina. *Mytologie v Krimi zprávách televize Prima.* Praha, 2017. 77 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Otakar Šoltys, CSc.

Abstrakt

Tato práce zkoumá český zpravodajský pořad Krimi zprávy, který je vysílán na televizní stanici Prima. Pro tuto analýzu si zvolila metodu mytologické sémiotické analýzy, čímž se odkazuje především na dílo Rolanda Barthese. Krimi zprávy odvysílané ve zvoleném období tří měsíců práce zkoumá nejen z pohledu lexikálního a vizuálního, ale jako komplexní komunikát. V něm pak jsou rozkrývány mytologické struktury a další jevy, které se v tomto pořadu objevují, a persvazivnost, s jakou působí na diváka. Na začátku práce jsou vyloženy teoretické pojmy, ze kterých analýza vychází. Další kapitola se věnuje popisu metodologie, která byla k analýze použita. Následuje samotná analýza, ve které je prostor nejprve věnován znělce pořadu a jeho moderátorům a poté jsou vyloženy další jevy, čímž jsou demaskovány jednotlivé mytologické struktury, archetypy a narativy. Závěr práce přináší shrnutí a pokus o interpretaci zjištěných faktů.

Abstract

This master´s thesis examines Czech TV news called „Crime News“, that is broadcasted by TV Prima. Method of mythological semiotic analysis was chosen for this paper and it refers to work of Roland Barthes. Crime News (their three-month period) were examined not only from the perspective of lexical and visual point of view but as a complex communicate. This helped to uncover mythological structures, persuasiveness and other phenomena. In the beginning of this thesis theoretical concepts are explained. Second chapter is dedicated to methodology. Analysis itself is the third part of this master´s thesis. Show's jingle and anchormen were examined first and the other phenomena second, thereby mythological structures, archetypes and narratives were exposed. Conclusion provides summary and interpretation of described phenomena.

Klíčová slova

Krimi zprávy, televize Prima, mýtus, mytologie, mytologická analýza, sémiotika, Barthes

Keywords

Crime news, TV Prima, myth, mythology, mythological analysis, semiotics, Barthes

Rozsah práce: 139 342 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3. 5. 2017 Martina Houdková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu této práce, PhDr. Otakaru Šoltysovi, CSc., jehož přednášky a zaujetí sémiotikou pro mě byly velkou inspirací jak při volbě tématu, tak i při samotném psaní. Poděkování si ale určitě zaslouží i můj manžel za podporu při mém studiu a obě naše děti za to, že jsou nejhodnější na světě a svým synchronizovaným spánkem mi dovolily ukořistit si každý den pár hodin.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:
Houdková Martina

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:
2015/2016

E-mail diplomantky/diplomanta:
martina.eretova@gmail.com

Studijní obor/forma studia:
Mediální a komunikační studia (MSNK), navazující magisterské, kombinovaná

Razítko podatelny:

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Došlo dne: -2 -05- 2016
Čj: 1229 Příloh: Skartační heslo:
Přiděleno:

Předpokládaný název práce v češtině:
Mytologie v Krimi zprávách televize Prima

Předpokládaný název práce v angličtině:
Mythology in Crime News on TV Prima

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*)
(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)
LS 2016/2017

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):
Tato diplomová práce si klade za úkol prozkoumat zpravodajský pořad celostátní televize Prima Krimi zprávy, analyzovat a rozkrýt nejen mytologické struktury a archetypy, které jsou v reportážích odvysílaných v tomto pořadu nejčastěji používány, ale také persvazivnost, kterou Krimi zprávy aplikují, aby divák akceptoval jejich ideologii. Absolventské práce zpracované na IKSŽ se v posledních pěti letech pořadem Krimi zprávy jako takovým nezabývaly. Věnovaly se pouze například mytologii v různých jiných mediálních produktech, popřípadě reengineeringu zpravodajství televize Prima od nástupu šéfredaktorky Jitky Obzinové v roce 2009, jehož součástí byl právě i vznik Krimi zpráv.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):
Práce bude podrobně zkoumat reportáže odvysílané v daném období v Krimi zprávách, a to nejen z pohledu lexikálního a vizuálního, ale jako komplexní komunikát, jehož výstavba je dána několika sémiotickými kódy, které jsou ovlivňovány principy harmonie, dominance a substituce. Oblastí zájmu tedy bude text reportáže, její vizuální stránka a také hudební doprovod, který se v průběhu několika prvních let vysílání Krimi zpráv etabloval jako takřka nedílná součást každé reportáže a pomohl tak utvořit specifičnost tohoto pořadu. V tomto komplexním komunikátu pak práce bude rozkrývat mytologické postupy a archetypy, které Krimi zprávy používají.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):
Obsah
Úvod
Vysvětlení základních pojmů
- **Znak**
- **Mytologie a mýtus**
- **Archetyp**

Mytologická analýza Krimi zpráv
- **Postavení Krimi zpráv v kontextu ostatních celoplošných zpravodajských relací**
- **Symbolika znělky Krimi zpráv a její grafické podoby**
- **Analýza jednotlivých relací**

Závěr
Přílohy
Použité zdroje

Anotace

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období)**:**
Analyzován bude obsah zpravodajských relací Krimi zpráv odvysílaných v roce 2015. Vzhledem k tomu, že průměrná stopáž pořadu je 15 minut, zkoumané období bude vymezeno na 3 měsíce tak, aby každé jednotlivé reportáži mohla být věnována dostatečná pozornost. Tyto 3 měsíce pak budou rozloženy do celého roku, konkrétně se bude jednat o březen, červenec a listopad.

Metody (techniky) zpracování materiálu:
K dosažení vytýčených cílů práce použije metodu kvalitativní semiotické analýzy. S její pomocí chce odhalit systém znaků a vztahů mezi nimi, které obsahují jednotlivé reportáže, mýtické obsahy, které tak tvoří, a persvazivnost, s jakou působí na diváka.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků)**:**

BARTHES, Roland. Mytologie. Praha: Dokořán, 2004.
Mytologie jsou jedním z nejvýznamnějších Barthesových děl. Pokusil se aplikovat základní sémiologické postupy na moderní kulturní jevy.

ČERNÝ, Jiří - HOLEŠ, Jan. Sémiotika. Praha: Portál, 2004.
Kniha vymezuje obor sémiotiky jako vědy o znakových systémech. Objasňuje základní pojmy a stanoví předmět zkoumání, všímá si vývoje a metod studia. Sémiotika se především věnuje nejdůležitějšímu typu znaků, a to znakům jazykovým.

JUNG, Carl Gustav. Archetypy a nevědomí. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997.
Zakladatel analytické psychologie zkoumá duchovní základ, který jedince spojuje s lidským druhem. Psychika lidské bytosti není určována pouze individuálními niternými vlivy, nýbrž i archetypy, jež jsou společné různorodým kulturám.

KRAUS, Jiří. Jazyk v proměnách komunikačních médií. Praha : Karolinum, 2008.
S důrazem na mezioborový kontext uvádějí tematické kapitoly do široké problematiky komunikačních médií, s důrazem na praktické používání jazyka a interpretování nejrůznějších strategií, s nimiž se setkáváme ve světě současné komunikace.

KRAUS, Jiří. Rétorika a řečová kultura. Praha: Karolinum, 2004.
Kniha o dějinách a současnosti rétoriky. Obsahuje také přehled tématických okruhů, které se vztahují k stylistické stránce jednotlivých žánrů veřejných vystoupení.

STURKEN, Marita - CARTHWRIGHT, Lisa. Studia vizuální kultury. Praha: Portál, 2009.
Tato monografie shrnuje základní poznatky disciplíny, která usiluje o teoretické uchopení vizuální kultury. Zabývá se vysokým uměním, filmem, televizí i reklamou či vizuální data z oblasti vědy.

TRAMPOTA, Tomáš - VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. Metody výzkumu médií. Praha: Portál, 2010.
Kniha nabízí základní pohled na různé metody používané při výzkumu médií. Na praktických příkladech jsou rozebrány kvantitativní i kvalitativní způsoby využívané jak při komerčním, tak při akademickém výzkumu médií.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

VONDRÁK, Jan. Mytologie titulních stran časopisu Reflex. Praha, 2013. 70 s. Diplomová práce

(Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Jan Jirák, , Ph.D.

ČEŘOVSKÁ, Eliška. Reengineering zpravodajství televize Prima. Praha, 2012. 90 s. Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Martin Lokšík.

KUŽEL, Martin. Mytologie v seriálu Doctor Who. Praha 2015. 75 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Otakar Šoltys, CSc.

KECEROVÁ, Martina. Mytológie reklamnej kampane Samsung Galaxy Note. Praha, 2015. 97 s. Diplomová práca (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Otakar Šoltys, CSc.

Datum / Podpis studenta/ky

28.4.2016 .....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu: Zadání je takové, aby se složité a kvantitativně bohaté zákonitosti daly zvládnout v předepsaném rozsahu magisterské práce. Získané poznatky budou interpretačně a kodifikačně relevantní.

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu: Zvolená literatura je kvalitní.

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Otakar Šoltys

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUCÍ PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

ÚVOD **2**

1. ZÁKLADNÍ POJMY **4**

1.1 SÉMIOTIKA A ZNAK 4
1.2 MYTOLOGIE A MÝTUS 6
1.3 ARCHETYP 7
1.4 STEREOTYP, PROTOTYP 11
1.5 SIMPLEXNÍ A KOMPLEXNÍ KOMUNIKÁT 12

2. METODOLOGIE, ZPŮSOB DEŠIFROVÁNÍ MÝTU **14**

3. MYTOLOGICKÁ ANALÝZA KRIMI ZPRÁV **18**

3.1 POSTAVENÍ KRIMI ZPRÁV V KONTEXTU OSTATNÍCH CELOPLOŠNÝCH ZPRAVODAJSKÝCH RELACÍ 18
3.2 SYMBOLIKA ZNĚLKY KRIMI ZPRÁV A JEJÍ GRAFICKÉ PODOBY 19
3.3 MODERÁTOŘI KRIMI ZPRÁV 24
3.4 ANALÝZA REPORTÁŽÍ 31
3.4.1 Vakcína 31
3.4.2 Nepřítomnost dějin 34
3.4.3 Identifikace 38
3.4.4 Tautologie 41
3.4.5 Kvantifikace kvality 44
3.4.6 Konstatování 46
3.4.7 Mýtus bezohledného boháče 50
3.4.8 Archetypy 53
3.4.9 Aktivita diváků 58
3.4.10 Aktivita reportérů Krimi zpráv 60
3.4.11 Alibismus 63
3.4.12 Vizuální kódy 65
3.4.13 Auditivní kódy 68

ZÁVĚR **71**

SUMMARY **73**

POUŽITÁ LITERATURA **75**

Úvod

Pod pojmem „mytologie“ se většinou rozumí systém legend a pověstí neznámých autorů, který je spojen s historií a kulturou lidí stejné národnosti. Tato práce ale s termíny „mytologie“ a „mýtus“ bude pracovat spíše tak, jak je vyložil Roland Barthes ve svém díle, především pak v knize *Mytologie*. Moderní mýtus je podle tohoto francouzského sémiotika promluva, sdělení, a takovým mýtem může být vše[1]. Jedním z největších tvůrců a šiřitelů těchto mýtů jsou v současnosti bezpochyby masová média. A právě touha zjistit, jak mytologické struktury, stereotypy a archetypy v médii šířených sděleních vznikají, jak jsou kódovány a jakými způsoby mohou promlouvat k publikům, je hlavním motivem pro vznik této práce.

Vzhledem k tomu, že autorka této práce se v prostředí masových médií, konkrétně televize, sama dlouhá léta pohybovala, rozhodla se v této práci analyzovat právě ten televizní pořad, na jehož tvorbě se několik prvních let od jeho vzniku (tedy ne ve zkoumaném období) podílela, a to Krimi zprávy, které vysílá televize Prima. Fakt, že tento pořad je z hlediska obsahu jednotlivých reportáží velice konzistentní (jedná se v podstatě o „černou kroniku“), je pro jeho sémiotickou analýzu velice příznivý. Nicméně obdobné mytologické struktury jako v Krimi zprávách by se daly bezpochyby nalézt i v dalších zpravodajských i publicistických pořadech vysílaných v českém prostředí.

Ještě před samotnou analýzou jednotlivých relací, hned po tomto Úvodu, se diplomová práce bude věnovat vysvětlení základních pojmů, bez kterých by její existence nebyla možná. Tyto teoretické základy se opírají o práci již zmíněného Rolanda Barthese. Jedná se zejména o definice a výklady pojmů znak, mýtus a mytologie. Opomenuty ale nebudou ani pojmy archetyp, stereotyp a komunikát komplexní a simplexní. Následovat bude kapitola o metodologii, tedy způsobu aplikace kvalitativní sémiotické analýzy. Tuto kapitolu se autorka rozhodla přidat nad rámec schválených tezí, protože byla přesvědčena, že bez ní by práce nebyla kompletní, chyběl by popis způsobu dešifrování Krimi zpráv. Zkoumané reportáže jsou komplexním komunikátem, který se skládá z části lingvistické, vizuální a auditivní (ve smyslu podkresové hudby, kterou na rozdíl od ostatních zpravodajských pořadů Krimi zprávy hojně používají), a každá z těchto složek bude dekódována.

[1] BARTHES, Roland. Mytologie. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Josef FULKA. Praha: Dokořán, 2004, strana 107.

A poté už bude následovat samotná analýza pořadu. Také zde došlo oproti schváleným tezím k jedné změně. I přes předchozí domluvu s vedením zpravodajství televize Prima s autorkou této práce nakonec tímto vedením bylo zamítnuto poskytnutí pořadů původně zamýšlených k analýze na externím médiu pro účely analýzy. Krimi zprávy, stejně jako ostatní vlastní pořady televize Prima, jsou přístupné na internetu pouze jeden měsíc zpětně. Proto namísto tří měsíců z roku 2015, jejichž analýzu avizovaly schválené teze diplomové práce, bylo možné analyzovat až tři měsíce roku 2016. Těchto 92 dílů Krimi zpráv se podařilo nahrát a autorka této práce je má k dispozici. Nicméně tato změna by na finální závěry analýzy neměla mít zásadní vliv.

Sémiotická analýza se řadí mezi kvalitativní, interpretativní metody výzkumu médií, tudíž při její aplikaci nezbytně musela autorka použít své dosavadní znalosti a pohled na svět. Tuto subjektivitu přiznává. Nicméně se snažila tento fakt mít celou dobu na paměti, aby tato práce zůstala tím, čím ji chce mít – tedy kvalitní diplomovou prací.

1. Základní pojmy

„Mýtus nic neskrývá.“[2]

1.1 Sémiotika a znak

Tomu, co všechno je obsahem vědecké disciplíny o znacích, která se jmenuje sémiotika, se věnuje množství literatury. Tato práce se pokusí pouze o stručnou charakteristiku sémiotiky a výklad pojmu znak tak, jak je nezbytné pro potřeby porozumění této práci.

Přestože úvahy o tom, co je to znak, se objevovaly od antiky (Sokrates, Platon, Aristoteles) přes středověk, renesanci, až po Sigmunda Freuda, základy sémiotiky v moderním slova smyslu položil na přelomu 19. a 20. století americký filosof Charles Sanders Peirce se svým triadickým pojetím znaku.[3] K vývoji sémiotiky výrazně přispěl i například Švýcar Ferdinand de Saussure nebo Francouz Roland Barthes, o nich a jejich díle se podrobněji zmíníme na dalších stránkách.

Sémiotika je věda o znacích a znakových systémech. Znaky můžeme objevit všude okolo nás – znakem je slovo, písmeno, číslice, piktogram, nota, dopravní značka nebo třeba karta, takovýchto příkladů je obrovské množství. Znak nikdy není sám, funguje ve znakových systémech (například písmeno je znakem ve znakovém systému abeceda, slovo tímtéž v systému přirozeného jazyka). Jednoznačně definovat, co je to znak, není úplně snadné. Autoři české publikace shrnující poznatky o sémiotice, se o to pokusili takto: *„Většina sémiotiků se zatím shoduje v tom, že nejpřijatelnější definice má dvě důležité části a zní přibližně takto:*

1. Znak (signum, signans) je něco, za čím se skrývá něco jiného (signatum, referent, věc), a 2. existuje někdo, kdo si takový vztah uvědomuje.

O první část definice se zasloužil svatý Augustin, druhou dodal Charles Sanders Peirce.“ [4]

Znaky můžeme klasifikovat pomocí různých kritérií. Rozdělit je můžeme například na takzvané arbitrární a motivované. U první skupiny je vztah mezi znakem a tím, co označuje, založený jen na společenské domluvě, znaky motivované s označovaným propojuje nějaká souvislost. Další možnost je rozdělit znakové systémy

[2] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 120
[3] ČERNÝ, Jiří a HOLEŠ, Jan. *Sémiotika.* Praha: Portál, 2004
[4] ČERNÝ, Jiří a HOLEŠ, Jan. *Sémiotika.* Praha: Portál, 2004, s. 16

podle toho, jak se vyvíjejí, a to na ty, které se mění neustále, na ty relativně stabilní a na neustále se měnící systémy.[5]

Již zmíněný Charles Sanders Peirce přišel s triadickou koncepcí sémiotiky. Za důležitý považoval vztah objekt-znak-interpretant, proto hovoříme o triadickém pojetí. Znaky rozdělil na ikony, indexy a symboly. Ikony jsou ty znaky, které jsou založené na podobnosti. Jsou to například piktogramy, fotografie předmětu, v přirozeném jazyce metafory. Indexy jsou brány jako příznaky, tedy jako něco, co pojí nějaká věcná souvislost, kupříkladu kouř a oheň nebo parfém a vůně. A konečně symboly jsou znaky přiřazenými, s označovaným je pojí pouze konvence. Taková je naprostá většina znaků – od přirozeného jazyka po matematické symboly. Triadický princip můžeme spatřit v Peircově rozlišení *firstness – secondness – thirdness*, tedy prvost (primárnost), druhost (sekundárnost), třeťost (terciálnost). *Firstness* označuje způsob existence takový, jaký je, tedy pasivní, bezprostřední, bez vztahu k jinému, ikonický. *Secondness* už zahrnuje vztah prvního k druhému. Tato kategorie zahrnuje aktivitu, zkušenost v čase a prostoru, relace k objektu je na bázi indexu. A *thirdness* vztahuje druhé k třetímu, jedná se o kategorii zprostředkování, zvyku, paměti, kontinuity, komunikace, symbolů.[6]

Ferdinand de Saussure přišel s takzvaným diadickým pojetím sémiotiky. Popsal dichotomii *langue/parole*, tedy dvě možnosti, jak lze chápat jazyk. Zatímco *langue* je lingvistický systém, tedy souhrn slovní zásoby a gramatických pravidel, smyslem *parole* je promluva, konkrétní sdělení vytvořené v určitém okamžiku. Diadicky chápal Saussure také koncept znaku. Jeho první složku, akustický obraz, pojmenoval *signifiant*, v češtině používáme termín „označující". *„Nejde nutně o materiální zvuk, ale o psychický otisk tohoto zvuku v naší mysli. Důkazem psychické povahy akustických obrazů je fakt, že si můžeme povídat sami se sebou nebo si v duchu přeříkávat verše bez pohybu rtů či jazyka."*[7] Druhá složka znaku se jmenuje *signifié*, v českém prostředí je překládána jako „označované". Je to schématický obraz nebo představa, kterou vyvolá akustický obraz znaku v naší mysli. Tento svazek označujícího a označovaného je pak podle Saussura čistě arbitrární, dobrovolný. Důkazem této arbitrárnosti je existence různých jazyků – například slova kůň v češtině, *horse* v angličtině nebo třeba *cavallo* v italštině označují stále jedno a to samé zvíře, i když jsou tato slova od sebe odlišná.

[5] ČERNÝ, Jiří a HOLEŠ, Jan. *Sémiotika.* Praha: Portál, 2004
[6] DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Sémiotika v teorii a praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008
[7] ČERNÝ, Jiří a HOLEŠ, Jan. *Sémiotika.* Praha: Portál, 2004, s. 40

1.2 Mytologie a mýtus

Ze Saussurova diadického pojetí sémiotiky vycházel Roland Barthes, k jehož knize *Mytologie* se tato práce hlásí. Tato kniha obsahuje krátké eseje, které vycházely v polovině minulého století ve francouzském levicově zaměřeném časopise *Les lettres nouvelles* a na její závěr je zařazena teoretická stať *Mýtus dnes*, ve které Barthes shrnul veškeré principy svojí teorie moderní mytologie, které aplikoval při demaskování mýtů v předešlých kapitolách.

Je nutné přiznat, že fakt, že eseje i závěrečná stať byly napsány v 50. letech 20. století, je na této Barthesově knize znát, a to především v její politické motivovanosti. *„Navzdory všem kompromisům, ústupkům a politickým dobrodružstvím, navzdory všem technickým, ekonomickým, nebo dokonce sociálním změnám, které nám dějiny přinášejí, je naše společnost pořád ještě společností buržoazní,“*[8] píše například Barthes ve stati *Mýtus dnes* a čtenáři tak dává nahlédnout, kudy se ubírá jeho politické smýšlení. Součástí této stati jsou i podkapitoly *Mýtus v rámci levice* a *Mýtus v rámci pravice*, které podle něj mýtus jednoznačně straní, zatímco levice je téměř mýtuprostá. Své politické smýšlení tento Francouz neskrýval ani v mnohých ze svých esejů, jako například *Výletní plavba modré krve* nebo *Chuďas a proletář*; tvrdil, že mýty nám jsou vnucovány kapitalistickou společností. Přesto nám komplexnost a hloubka Barthesova pojetí mytologie jakožto sémiologického systému dovoluje se od politického smýšlení Francouze narozeného v roce 1915 odpoutat, neboť není bezpodmínečnou součástí aplikace jeho způsobu dešifrování mýtů. Sám Barthes ostatně píše*: „O všem se samozřejmě nevypovídá současně: jisté předměty se stávají kořistí mýtické promluvy jen na okamžik a poté zmizí, k mýtičnosti mezitím dospějí předměty jiné a zaujmou jejich místo.“*[9]

A co je tedy podle Rolanda Barthese mýtus? Vidí ho jako určitou promluvu, sdělení. Saussure pracoval především s konceptem jazyka, popsal znak jako složeninu označujícího a označovaného. Barthes vzal tento model znaku jako základ a nastavěl na něj ještě jeden řád, aby tak vytvořil schéma mýtu jako sekundárního sémiologického systému. Toto schéma znázornil pomocí následující tabulky:

[8] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 136
[9] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 108

Mýtus	Jazyk		1. označující	2. označované	
			3. znak I. OZNAČUJÍCÍ		II. OZNAČOVANÉ
			III. ZNAK		

Tabulka 1: Schéma mýtu podle Rolanda Barthese

Vidíme, že Saussurův znak, který se skládá z označujícího a označovaného, se v tomto schématu v mytologické promluvě sám stává *signifiantem*. Tento *signifiant* samozřejmě nemusí mít orální nebo psanou podobu, může se jednat o fotografii, píseň, umělecké dílo nebo třeba reportáž, v podstatě cokoliv se může za určitých okolností stát oporou pro mýtickou promluvu. V mýtu tedy koexistují dva sémiologické systémy, jeden nad druhým, jejich význam Barthes nazýval denotací a konotací. Tím prvním je systém lingvistický, nebo se lingvistickému připodobňující, a tím druhým mýtus sám, který Barthes nazval metajazykem, jazykem sekundárním, pomocí kterého vypovídáme o tom prvním. *„(...) jakkoli se různé materie mýtické promluvy (jazyk ve vlastním slova smyslu, fotografie, obraz, plakát, rituál, předmět atd.) mohou na počátku lišit, jakmile jsou uchopeny ze strany mýtu, dospívají všechny k čisté funkci označujícího: mýtus v nich vidí jen jednu a tutéž surovinu; jejich jednota spočívá v tom, že jsou všechny redukovány na prostý status řeči. Ať se jedná o literární nebo grafickou expresi, mýtus v ní chce nahlížet jen určitý souhrn znaků, globální znak, výsledný člen primárního sémiologického řetězce.“*[10]

Právě popsaný způsob nazírání a výklad mýtů lze aplikovat na cokoli, posláním této práce je aplikovat jej na zpravodajský pořad televize Prima Krimi zprávy.

1.3 Archetyp

Předchozí podkapitola byla věnována tomu, jaká je definice moderních mýtů a jak je lze dešifrovat. Je ale možné popsat proces, kterým moderní mýtus vzniká? Slovo „mýtus“ má dvě roviny výkladu. Ta první vysvětluje mýtus jako báji nebo pověst,

[10] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 113

starobylý příběh nezřídka s nadpřirozenou zápletkou. Mýtus ale lze vyložit také jako něco fiktivního, iluzorního nebo nepravdivého. *„V současné demokratické společnosti je takovým mýtem víra, že pravice nebo levice jsou schopny ideální společnost vybudovat samy – bez druhé strany, která je bude v jejich krocích mírnit, nebo důvěra v to, že politici po volbách opravdu udělají to, co před nimi voličům naslibovali. Stručně řečeno, pojmem* mýtus *se často označují takové projekty, kterým mnohdy nevěří ani jejich autoři, natožpak adresáti, kterým jsou určeny.“*[11] Tyto dva způsoby výkladu mýtu spolu ovšem úzce souvisejí: druhý vychází z prvního. Proto určité charakteristické rysy, které mají staré mytologické příběhy, pověsti nebo i klasické pohádky, můžeme ve většině případů implementovat na moderní mýty. Jejich obecný charakter a příběh, který vyprávějí, je přibližuje jungovským archetypům.

Za teorii archetypů vděčíme švýcarskému psychoanalytikovi Carlu Gustavu Jungovi. Archetypy Jung spojoval s pojmem kolektivního nevědomí. To definoval jako hlubší vrstvu osobního nevědomí, která nemá individuální charakter, není to nic, co by člověk získal učením nebo osobními zkušenostmi, ale něco, co člověk zdědil po předcích, co *„…je ve všech lidech identické a tvoří tím v každém existující všeobecný duševní základ nadosobní povahy.“*[12] Zatímco projevy osobního nevědomí podle Junga tvoří intimitu osobního života, obsahy nevědomí kolektivního pojmenoval archetypy:[13] *„Stačí vědět, že není* jedna *podstatná idea nebo představa, která by neměla historického předchůdce. Základem všech jsou nakonec archetypické praformy, jejichž názornost vznikla v době, kdy vědomí ještě* nemyslelo*, nýbrž* vnímalo*.“*[14] Archetypy můžeme spatřit ve snech (tam mají velice individuální podobu), v různých formách tajných učení, dobře známým projevem archetypů je pohádka nebo mýtus. *„Archetyp představuje nevědomý obsah, který se uvědoměním a vnímáním mění, a to ve smyslu toho kterého individuálního vědomí, ve kterém se objevuje“*[15]*,* píše Jung.

Jung popsal množství základních typů archetypů, nejde ale o jejich neměnný seznam. Tvrdil, že vzhledem k tomu, že archetypy jsou prožitkové komplexy, které se dostavují osudově, jejich působení začíná v našem nejosobnějším životě. Jinak řečeno:

---

[11] ČERNÝ, Jiří a HOLEŠ, Jan. *Sémiotika.* Praha: Portál, 2004, s. 262

[12] JUNG, C.G.. *Výbor z díla II: Archetypy a nevědomí.* Brno: nakladatelství Tomáše Janečka, 1997, s. 98

[13] Jung netvrdil, že s touto myšlenkou přišel jako první. Výraz “archetypus” nalezl již u Filóna Alexandrijského v souvislosti s imago Dei (obraz Boží) v člověku. Stejný výraz se objevuje I v dílech Dionýsia Areopagity, podobná myšlenka se objevila také u Platóna, který používal pojem “ideje”, a dalších.

[14] JUNG, C.G.. *Výbor z díla II: Archetypy a nevědomí.* Brno: nakladatelství Tomáše Janečka, 1997, s. 135

[15] JUNG, C.G.. *Výbor z díla II: Archetypy a nevědomí.* Brno: nakladatelství Tomáše Janečka, 1997, s. 100

„Ani pouhým přebíráním cizích citů a myšlenek nelze nikdy prožít jejich obsah.“[16] Základní archetypy a jejich velice stručná charakteristika uvedené v tabulce nám přesto pomohou tuto problematiku lépe uchopit:

Anima	Zosobnění ženy v různých podobách. V mužském nevědomí se projevuje jako pasivita, přecitlivělost, empatie. V mytologii a literatuře může mít nejrůznější podoby: biblická Eva, Helena Trojská v řeckých bájích, čarodějnice v pohádkách, postava elfky Arwen v knize Pán prstenů. Je jí vlastní moudrost a pošetilost zároveň.
Animus	Protiklad animy, mužský princip v ženě, který se projevuje jako agresivita, touha po moci, extroverze. Stejně jako anima, i animus v sobě ukrývá několik podob: může být ploditel, rytíř ve zlaté zbroji, ale i svůdce a lamač ženských srdcí.
Matka	Tento archetyp zahrnuje to, co je mateřské, je to magická autorita ženství, dobrotivá a pečující, ale i destruktivní. Už v mladší době kamenné byla předmětem uctívání coby bohyně plodnosti. Později se motiv matky objevil v postavě Panny Marie, řecké bohyně Déméter, postavy chůvy nebo kmotřičky víly v pohádkách.
Otec	Vládce pozemského světa. Kladná stránka tohoto archetypu se objevuje v pohádkách jako starý moudrý král, ochránce nebo soudce, jeho temná strana se ale může projevit jako tyran, například řecký Kronos, který spolknul své děti.
Dítě	Archetyp dítěte symbolizuje předvědomý aspekt dětství v kolektivní duši lidstva. Božské dítě, symbol naší někdejší dokonalosti a toho, co jsme ztratili či zapomněli. Jedná se o původní, instinktivní stav, který ale funguje nejen v minulosti, ale i v současnosti. Představuje protiváhu naší racionality.
Senex	Archetyp moudrého starce představující moudrost a klidnou sílu,

[16] JUNG, C.G.. *Výbor z díla II: Archetypy a nevědomí.* Brno: nakladatelství Tomáše Janečka, 1997, s. 131

	filosofa. V antickém Římě byl titul *senex* udělován pouze starým mužům, kteří požívali ve své vesnici neobyčejné vážnosti. Motiv moudrého starce je spojen s pojmem Bytostného Já, které se objevuje v procesu individualizace, po zbavení se animy a anima. V mytologii se objevil například jako čaroděj Merlin nebo severský bůh Odin.
Stín	Symbolizuje nevědomou složku lidské osobnosti, které si *ego* není vědomo. Jedná se o spojení s primitivními zvířecími instinkty, které většinou jedinec pohřbil už v ranném dětství. Iracionální stín je náchylný k psychologické projekci, kdy vlastní nedostatek vnímáme jako chybu jiných. Pokud má stín volnou ruku, může být hranice mezi *egem* a reálným světem stále silnější. V mytologii a literatuře se objevuje například jako Lucifer, Loki, nebo pan Hyde v knize Podivný případ Dr. Jekylla a pana Hyda.
Persona	Motiv persony představuje masku, kterou nosíme před lidmi. Existují rozličná sociální a kulturní prostředí, kterým se jedinec musí přizpůsobit, pokud v nich chce fungovat, a motiv persony mu k tomu dopomáhá. Je ovšem důležité najít rovnováhu mezi personou a vlastním *egem* tak, aby nedošlo ke ztrátě individuality.
Hrdina	Symbolizuje cesty přes překážky a nesnáze, které každý z nás musí překonat, například během dospívání. Součástí tohoto archetypu je i pád do hlubiny a následné znovuzrození. Příkladů hrdiny je v historii lidstva bezpočet: od Herkula nebo Íasona v antické mytologii po Supermana a Batmana v moderní popkultuře.

Tabulka 2: Přehled základních archetypů podle C. G. Junga

Moderní mýtus nevysvětluje nepochopitelné přírodní jevy tak, jako mýtus ve smyslu báje. Mýtus v barthesovském pojetí, tedy jako sdělení, promluva, jako něco, co v člověku vyvolává konotace, vzniká a je schopen existence pomocí psychických procesů v jedinci. Tyto psychické procesy nevyhnutelně zahrnují i kolektivní nevědomí,

můžeme proto říci, že archetypy, které jsou ukryté v nevědomí každého jednotlivce, nevyhnutelně pronikají i do moderních mýtů a jsou tak jejich nedílnou součástí.

1.4 Stereotyp, prototyp

Stereotyp a prototyp jsou další pojmy, o které se tato práce opírá. Lingvistka Irena Vaňková (2005) vysvětluje, že na rozdíl od klasické (logické) definice předmětů, která je spojena s objektivními jazyky a styly, ta prototypová vyhovuje spíše popisu běžného, přirozeného, „naivního" obrazu světa a vůbec jazyků a stylů vymezovaných jako subjektivní. Prototypy jsou tedy postaveny na přirozeném postoji k okolnímu světu, kdy kategorie významů mají mezi sebou neostré hranice, které přecházejí jedna v druhou a jsou subjektivní. Vycházejí ze zobecnění a jejich význam poukazuje na kulturně-sociální prostředí, ve kterém vznikly a jsou používány. Vaňková doslova píše: *„Prototyp je vlastní přirozenému přístupu ke světu, který nevylučuje subjektivní aspekt, emocionalitu a hodnocení. Prototypové pojetí významu se tedy uplatňuje v tzv. antropocentrických stylech jazyka. Vychází hojně z frazeologie, vztahuje se k běžné, každodenní komunikaci, k folklorním textům, anekdotám, k textům uměleckým, ale třeba také k bulvárnímu tisku, reklamě apod."*[17] Z tohoto prototypového pojetí významů tedy bude vycházet i tato práce, protože jazykový styl Krimi zpráv odpovídá právě jemu.

Pojem *stereotyp* s prototypem velice úzce souvisí, ve většině vědeckých prací jsou obě slova synonymy, která se ale používají v trochu jiných kontextech. Jako první začal stereotyp používat sociolog Walter Lippmann ve 20. letech minulého století pro schématický, jednostranný a zkreslený obraz nějaké věci či jevu v mysli člověka, vznikající nikoli na základě osobní zkušenosti, ale odvozený kulturně. Podle Vaňkové (2005) stereotypy tíhnou buď ke vzorům (jaké by věci měly být) nebo k obrazům (jaké věci jsou). Jejich podstatnou vlastností je generalizace, která dílčí vlastnosti či znaky jednotlivé součásti většího celku připíše všem exemplářům. Stereotypem tchyně je tak zlá, hádavá žena; stereotypem Roma je někdo, kdo nepracuje, žije ze sociálních dávek a popřípadě i krade.

Vaňková (2005) se věnuje i tomu, jak poznat, že určitý stereotyp je publiky sdílen právě v té podobě, v jaké jsme ho vymezili. Z hlediska kvantitativního to lze zjistit pomocí frekvence a opakovanosti dané charakteristiky v různých výpovědích a

[17] VAŇKOVÁ, Irena a kolektiv. *Co na srdci, to na jazyku.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 83

kontextech. Hledisko kvalitativní se zaměřuje na fixovanost sledované charakteristiky v jazyce. Tuto fixovanost pak lze sledovat v následujících oblastech:

a) Způsoby pojmenování předmětu, etymologie
b) Vedlejší (přenesené) významy
c) Významy derivátů
d) Existence frazémů
e) Sémantická struktura určitých konstatování, která mají diagnostickou platnost

Pokud některá z těchto oblastí poukazuje na sdílenost určité konotace, lze začít mluvit o její prototypovosti/stereotypovosti.

1.5 Simplexní a komplexní komunikát

„Nelze nekomunikovat. Nelze nemetakomunikovat“[18], tvrdí v knize *Sémiotika v teorii a praxi* Jarmila Doubravová. Bez komunikace by neexistovala společnost, komunikovat ale člověk musí i sám se sebou (intrapersonální komunikace). Výsledkem komunikační události, tedy procesu, který zahrnuje vysílatele, sémiotický kód a adresáta, je komunikát. Komunikát může být simplexní nebo komplexní. Rozdíl mezi nimi vysvětluje sémiotik Otakar Šoltys takto: *„Jestliže je v komunikátu užito pouze jednoho sémiotického kódu, pak jde o komunikát simplexní. Jestliže je v komunikátu užito dvou a více kódů, pak jde o komunikát komplexní.“*[19] Z uvedeného vyplývá, že tato práce bude hodnotit komplexní komunikát. Krimi zprávy totiž zahrnují více sémiotických kódů než jeden: kromě přirozeného jazyka také hudbu a obraz.

V případě analýzy komplexního komunikátu je třeba mít na paměti vztahy mezi jednotlivými kódy, připomíná Šoltys:

„V komplexním komunikátu se jednotlivé kódy podílejí na společném smyslu tím, že se podřizují třem principům:

a) princip harmonie kódů vyjadřuje souznění a spolupráci kódů při výstavbě smyslu;
b) princip dominance kódu ukazuje na vedoucí postavení jednoho z užitých kódů;
c) *princip substituce kódů umožňuje zastupování kódů při vyjadřování týchž obsahů.“*[20]

[18] DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Sémiotika v teorii a praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, s. 20
[19] REIFOVÁ, Irena a kolektiv. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 104
[20] REIFOVÁ, Irena a kolektiv. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 104

Jakým způsobem a s jakým úspěchem tyto tři principy používají Krimi zprávy, ukáže jejich analýza.

2. Metodologie, způsob dešifrování mýtu

„*Tam, kde mýtus „dává na vědomí“, hledá barthesovský sémiotik to, jak vlastně mýtus „označuje“, tam, kde mýtus cosi „vnucuje“, zkoumá, jakými mechanismy vede vnímatele k „pochopení*“.[21]

Roland Barthes popsal tři možnosti, jak lze mýtus dešifrovat. Tyto tři možnosti se od sebe odlišují způsobem nahlížení na *signifiant* mýtu, který je, jak už jsme si ukázali výše (viz tabulka 1), zároveň smyslem i formou. Podle toho, zda je dominantní jedno či druhé, popřípadě obojí, mění se percepce mýtu.

1) První způsob nazírání je vlastní tomu, kdo mýtus tvoří, například novináři, který pro koncept hledá nějakou formu. Z toho důvodu se soustředí na označující v prvním řádu, na rovině jazykové. Signifikace je v tomto případě jednoduchá, hledá se pouhý příklad.
2) Druhý způsob je vlastní samotnému mytologovi, který se soustředí na označující v druhém řádu a dokáže tak odlišit smysl od formy, dekomponovat signifikaci mýtu a dešifrovat ho.
3) Pokud jsou si v průběhu čtení mýtu oba druhy označujícího, tedy smysl a forma, rovnocenné, jedná se o čtení mýtu typické pro jeho čtenáře, který mýtus akceptuje a konzumuje jej.

Tato práce se pokusí na mýtus nazírat druhým způsobem, v ohnisku pozornosti se ocitne plné označující. Její základní premisou je deformace smyslu formou, způsob nazírání na analyzovaný pořad demaskující. K dešifrování mýtu nestačí pouze konstatovat kupříkladu fakt, že když se v reportáži objeví záběr kříže prolínající se se záběrem dopravní nehody, jedná se o symbol toho, že při nehodě některý z jejích účastníků zemřel. Je nutno také zamyslet se nad tím, jak jsou divákům Krimi zpráv předkládána fakta nejen o této, ale o všech dopravních nehodách obecně; ptát se, proč byla použita právě taková hudba, a ne jiná, proč byla fakta v reportáži řazena právě tím určitým způsobem, co tento způsob vypovídá o tom, co chtějí Krimi zprávy sdělit svým divákům.

Roland Barthes nabízí několik takzvaně rétorických forem mýtu, které mohou pomoci k jeho dešifrování. *„Rétorikou je zde třeba rozumět soubor ustálených,*

uspořádaných, přetrvávajících figur, do nichž se vřazují obměňované formy mytického označujícího. Tyto figury jsou průhledné, aby neznejasňovaly výmluvnost označujícího; jsou však již dostatečně konceptualizované, aby se přizpůsobily historické reprezentaci světa (stejně tak jako klasická rétorika může adekvátně postihnout reprezentaci aristotelského typu).“[22] Tyto figury Barthes definoval následujícím způsobem:

a) **Vakcína**. Podstata této figury spočívá v přiznání nahodilé choroby, aby se tak lépe zamaskovala nejzávažnější nemoc. Společnost a její kolektivní představivost se bezbolestně imunizuje naočkováním nějaké všeobecně známé závažné (ne však fatální) nedostatečnosti nebo chybného fungování tak, aby se zabránilo riziku všeobecné subverze.

b) **Nepřítomnost dějin.** Barthes tvrdí, že dějiny v mýtu neexistují, odpařují se. „Mýtus je jakousi ideální služkou: přichystá, přinese, prostře, a když přijde pán, nehlučně zmizí; stačí si již jen užívat, aniž si člověk klade otázku, kde se ta hezoučká věc vzala.“[23] Jinými slovy mýtus se zbavuje pro svého konzumenta jakékoliv historie, původu či nutnosti volby. Typickým rysem mýtu je jednoznačnost, jednoduchost, průhlednost.

c) **Identifikace.** Tato figura se zabývá jinakostí, odlišností. Společnost[24] jinakost nemá ráda, ignoruje ji nebo popírá, popřípadě ji mění na svůj zrcadlový obraz. Velice ráda vidí svůj archetypální *stín* posazený na lavici obžalovaných (obrazně a v případě Krimi zpráv někdy i doslova) a odsouzený. Pokud jinakost nelze ignorovat, popřít ani změnit, lze ji změnit na předmět zábavy, podívanou, která je zdrojem obveselení.

d) **Tautologie.** Tautologie, také *petitio principii*, je takzvaný důkaz kruhem, chybný argumentační postup. Vychází z toho, co je potřeba nejprve dokázat. K tautologii se mýtus uchyluje, když nemá jiné vysvětlení. *„Tato magie se samozřejmě musí schovávat za argument autority (…) Je to akt utajené magie, jenž zahajuje verbální pohyb k racionalitě, ale ihned jej opouští a věří, že se vyrovnal s kauzalitou, protože pronesl slovo, které k ní vede,“*[25] píše doslova Barthes.

---

[21] BÍLEK, Petr A., *Barthesovy mytologie jako cesta k dekonstrukci mytologizací*. In: BARTHES, Roland, 2004. *Mytologie*. Praha: Dokořán, s. 163

[22] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 148

[23] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 149

[24] Barthes používá výraz “maloburžoa”. Existenci a tvorbu mýtů přisuzuje pravicové společnosti, buržoazii a její ideologii.

[25] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 150 – 151

e) **Ani-ani-smus (le ninisme)**. Tímto novotvarem Barthes nazval figuru, jejíž podstata tkví ve dvou protikladech. Mýtus zredukuje realitu na analogie, které postaví proti sobě a následně obě odmítne.

f) **Kvantifikace kvality**. Tato figura je přítomná ve všech předchozích. Mýtus totiž podle Barthese jakoukoli kvalitu redukuje na kvantitu, a tak se skutečnosti zmocňuje s menšími náklady. Na jednu stranu ukazuje nějakou skutečnost (mohou to být různé druhy umění, duchovní hodnoty a podobně) jako neocenitelnou, nepopsatelnou esenci, na stranu druhou ale zároveň tento estetický fakt pomocí různých efektů kvantifikuje, hodnotí. Roland Barthes tuto figuru ilustruje příkladem divadla, které je prezentováno jako esence neredukovatelná na jakoukoli řeč a odhalující se pouze srdci, ale zároveň ustavuje kvantitativní rovnováhu mezi penězi zaplacenými za vstupenku a honosnými kulisami.

g) **Konstatování**. Barthes tvrdí, že mýtus tíhne k podobě přísloví. Je ale třeba rozlišovat mezi příslovími lidovými, rčeními zděděnými po předcích, které pomáhají uchopovat svět jako předmět, a moderními aforismy, které jsou součástí metajazyka. Jsou sekundární řečí, která se vztahuje k již připraveným předmětům.

Tyto figury Barthes nepovažuje za kompletní výčet možných podob mýtu, může jich existovat mnohem více; další podle něj vzniknou časem, jiné naopak časem zaniknou. To vše se tato práce snaží reflektovat. Jejím smyslem je pomocí výše popsané metodologie vysledovat v analyzovaném pořadu veškeré znaky a vztahy mezi nimi, a to v primárním, ale především v sekundárním sémiotickém systému. Při tomto procesu byly pečlivě sledovány všechny relace Krimi zpráv, které byly odvysílány v období od 1. července do 30. září 2016. Tyto relace byly okódovány, výše uvedené postupy dešifrování mýtů byly aplikovány nejen na jednotlivé reportáže, ale i na znělku a moderátorské vstupy. Tímto procesem se ukázaly jak mýty vytvářené Krimi zprávami, které zapadají do některých výše zmíněných rétorických figur, tak i některé nové jevy, které tato práce popíše a pokusí se je vysvětlit v duchu Barthesovy *Mytologie*. Že je to záležitost nelehká, přiznal i Roland Barthes: *„(...) a kromě toho se mytolog vylučuje ze skupiny všech konzumentů mýtů, a to není maličkost. Dosud platí za příslušníka*

specifického typu veřejnosti. Protože však mýtus postihuje celou společnost, chceme-li jej zviditelnit, musíme se vzdálit celému společenství.“[26]

[26] BARTHES, Roland. *Mytologie.* 2. vyd. Praha: DOKOŘÁN, 2004, s. 155

3. Mytologická analýza Krimi zpráv

„Vzhledem k tomu, že televize je založená na čase a ustanovuje narativní tok na celé dny, měsíce, ba roky, disponuje specifickým typem kontinuity, která se vplétá do vzorců naší každodenní zkušenosti.“[27]

3.1 Postavení Krimi zpráv v kontextu ostatních celoplošných zpravodajských relací

Přestože je tato práce primárně věnována mytologické analýze Krimi zpráv, ještě před touto analýzou se pokusíme stručně nastínit historii a současnost tohoto pořadu a zasadit ho tak do kontextu ostatních zpravodajských relací v českém mediálním prostředí. Krimi zprávy byly v televizi Prima poprvé odvysílány 1. února 2010. Jednalo se o zcela nový formát v českém televizním prostředí[28]; reportáže s tématikou zločinu byly doposud vždy řazeny mezi ostatní příspěvky a nebyly takto vydělovány. Televize Prima svůj nový zpravodajský pořad charakterizovala jako *„… zprávy odhalující nezákonnost a kriminální praktiky, ale i práci policie a záchranářů. Pořad si klade za cíl přinášet divákům užitečné informace i rady, jak se vyhnout podvodníkům a chránit se před jejich nekalými postupy. Krimi zprávy také budou pomáhat při pátrání a přinášet informace o vývoji kriminálních kauz a odhalování i odsouzení jejich pachatelů.“*[29] V moderování pořadu se střídali dva moderátoři, muž a žena, od ostatních zpravodajských relací se tato moderace lišila (a liší dodnes) kromě monotónní tématiky ještě v jedné zásadní věci. Místo vysílání živě ze studia jde spíše o takzvané „spojováky“, tedy promluvy moderátora natočené venku na ulici a odvysílané ze záznamu, které jsou v českém televizním prostředí tradičně konotovány spíše s publicistickým než se zpravodajským formátem.

Zpočátku měly Krimi zprávy stopáž okolo sedmi minut, o necelý rok později, 1. ledna 2011, se jejich stopáž prodloužila a zároveň na ně navázal „dceřiný“ pořad Krimi plus. Ten už byl moderovaný klasickým zpravodajským způsobem, tedy živě ze studia, a věnoval se vždy jen jedné kauze. Na obrazovce televize Prima ale vydržel jen dva

[27] STURKEN, Marita a CARTWRIGHT, Lisa. *Studia vizuální kultury*. Praha: Portál, 2009, s. 236
[28] Šlo o novinku v prostředí českém, nikoli však v československém. Formát Krimi zpráv převzala šéfredaktorka zpravodajství televize Prima Jitka Obzinová ze slovenské televize JOJ.
[29] *Zpravodajství čekají změny* [online]. 19.01.2010 [cit. 13. února 2017]. Dostupné z WWW: http://www.iprima.cz/zpravodajstvi-cekaji-zmeny

roky. Od 1. ledna 2013 už součástí zpravodajství televize Prima byly pouze Krimi zprávy a je tomu tak doposud. V časovém období sledovaném touto analýzou, tedy v průběhu července, srpna a září roku 2016, měly Krimi zprávy stopáž v průměru okolo 13 minut. Vysílají se každý den v týdnu po Zprávách FTV Prima od 19:25.

Zde je třeba zmínit ještě jeden důležitý aspekt, kterým se Krimi zprávy významně odlišují od ostatních zpravodajských relací a přibližují se tak spíše k publicistickým televizním pořadům. Velice často používají inscenační prvky (tedy hrané scény, které mají ilustrovat situaci, o které reportáž vypráví, takzvané ilustrační záběry) a další postprodukční techniky, které „hovoří" a reportážím dávají další konotace, a také hudbu. Téměř každá reportáž v Krimi zprávách je ozvučena minimálně jednou skladbou, která jí tak předává určitý emocionální náboj. Všechny tyto sémiotické kódy jsou ovlivňovány principy harmonie, dominance a substituce a dohromady tvoří komplexní komunikát Krimi zpráv, který s jejich pomocí dokáže své mýty prosazovat mnohem účinněji.

3.2 Symbolika znělky Krimi zpráv a její grafické podoby

Současnou znělku mají Krimi zprávy od 11. července 2010, kdy celé zpravodajství televize Prima přešlo na formát 16:9. Znělky vyrábělo pro všechny zpravodajské pořady na Primě slovenské studio zaměřené na animaci a trikovou postprodukci Framehouse. „*Redesign obsahoval šest zpravodajských a publicistických relací včetně absolutní novinky VIP Zprávy. Art Direction mělo spojit do jediného celku konzervativní náročnost zpravodajství a lesk bulvární publicistiky. Podstatné bylo uchopit celý design tak, aby byl adaptovatelný pro všechny formáty a zároveň byl pro diváka dostatečně odlišitelný. Sjednocujícím prvkem celého on air designu je logobug, který nepřetržitě provází všechny formáty v levém dolním rohu obrazovky. Jednotlivé relace se liší ideou hudby a hlavně barevností."*[30], popsalo studio Framehouse svou vlastní práci. Zatímco Zprávy FTV Prima získaly poněkud neobvyklou tyrkysovou barvu a VIP zprávy zlatou, pro grafiku Krimi zpráv zůstala vyhrazená barva červená a hudba, která vzbuzuje pocit akčnosti, naléhavosti. Znělka tedy má dvě složky, vizuální a auditivní, a lze ji tak hodnotit jako komplexní komunikát, stejně jako reportáže v Krimi zprávách odvysílané, mezi kterými má zcela výsadní postavení. Je to totiž vždy to první,

[30] *Redesign spravodajstva TV Prima.* [online]. 26.06.2010 [cit. 14. února 2017]. Dostupné z WWW: http://www.framehouse.sk/news/54/17/REDESIGN-SPRAVODAJSTVA-TV-PRIMA/

co diváci z Krimi zpráv spatří. Znělka tedy musí být natolik persvazivní, aby diváci zůstali sedět, dál se dívali na televizi a zároveň bezvýhradně akceptovali svět, který jim Krimi zprávy předkládají. Můžeme říci, že znělka musí být sama o sobě mýtem.

Nejprve se zaměříme na vizuální složku znělky. Redesign od sebe odlišil jednotlivé zpravodajské relace televize Prima barevností a Krimi zprávy charakterizuje barva červená. Není to červená v základním odstínu barevného spektra, červená Krimi zpráv je v temnějším odstínu, dalo by se dokonce říci, že místy přechází až do černa (viz obr. 1).

Obr. 1: Screenshot ze znělky Krimi zpráv

Znělka není dlouhá. Samotná grafika je vidět necelých 5 vteřin, pak už se mění na takzvané *headlines*, tedy záběry z editorem vybraných tří reportáží, na které hlas redaktora jednou větou poutá. Tyto *headlines* se pak pochopitelně každý den liší. Nyní se proto zaměříme pouze na grafickou část znělky. Horizontální linie, kterou vidíme na obrázku 1, je na úplném počátku znělky vedena z levého spodního rohu do pravého horního, zcela nahoře je pak logo televizní stanice, tedy „Prima“. Jak znělka postupuje, diagonální linie se mění na horizontální a logo klesá, až se ukáže, že linie je vlastně hladina, pod kterou se logo ponoří, tekutina se vzduje a nad rozbouřenou hladinou se objeví logo pořadu, tedy „Krimi zprávy.“ Poté následují tři *headlines* a celá znělka je ukončena opět grafikou. Ta je dvojího druhu, buď přes obrazovku „padá“ pistole, přičemž je zřejmé, že padá tekutinou, a do tohoto obrazu se prolne logo Krimi zpráv, nebo úplně stejně klesá symbol paragrafu (viz obrázky 2 a 3).

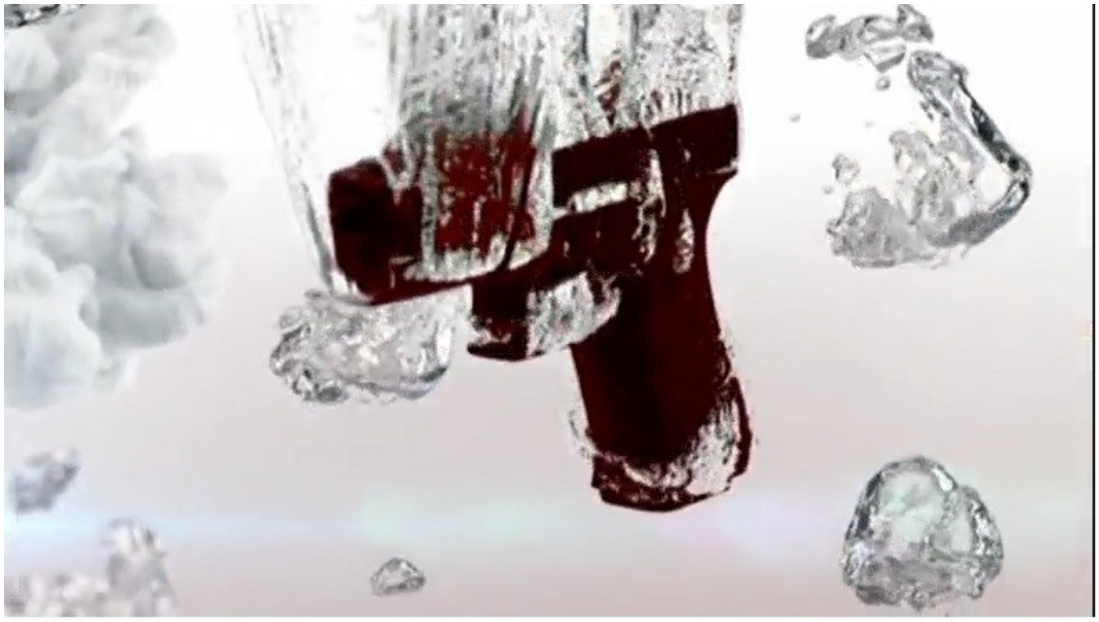

Obr. 2: Screenshot ze znělky Krimi zpráv – pistole

Obr. 3: Screenshot ze znělky Krimi zpráv – paragraf

Jak je z obrázků patrné, základními barvami znělky jsou tmavě červená a bílá. Nejedná se ale o čistě bílou, spíše o světle šedivou, nebo bílou zašedlou, ušpiněnou. Tyto barvy jsou pro mýtus Krimi zpráv důležité, symbolika barev je totiž jedním z nejzákladnějších symbolických jazyků. Černý a Holeš (2004) k tomu poznamenávají: *„Barvy totiž na naše city bezprostředně působí a mohou v nás vyvolávat nejrůznější dobré i špatné nálady. (...) Psychologie zastává většinou názor, že účinek barev je dán*

jejich spojením se světem kolem nás (modrá obloha, červená krev).[31] Krimi zprávám dominující červená byla v nejrůznějších kulturách opravdu většinou spojována s krví. *„Považuje se za symbol lidského těla, energie, odvahy, síly, hněvu, mužského principu, radosti, lásky, štěstí, zdraví i nemoci. (...) V řecké a římské mytologii se tato barva spojovala s bohy Slunce a ohně nebo války. Červený praporec byl signálem k zahájení bitvy. Na počest boha války si římští vojevůdci barvili tváře na červeno a po vítězné bitvě oblékali purpurové roucho.“*[32] Vaňková (2005) o červené barvě píše: *„Červená se chápe jako „barva barev“, barva par excellence. (...) Červená konotuje a asociuje život – zejména v jeho živočišnosti – energii, teplo, tělo. Emoce, vášně, lásku, sexualitu, ale též agresi, válku, zranění, krveprolití.“* Všechny tyto konotace červené barvy – odvaha, hněv, válka – jsou pro mýtus Krimi zpráv žádoucí. Krimi zprávy přece divákům ukazují odvážné muže zákona, destruktivní hněv nebezpečných agresorů číhajících všude okolo i válku dobra se zlem. Fakt, že červená barva Krimi zpráv je tmavší než základní spektrální červená, těmto významům neodporuje. Krev, když se ocitne na vzduchu, svou jasnou barvu ztrácí velice rychle a tmavne právě do tohoto odstínu. A stejně tak Krimi zprávy nechtějí ukazovat pouze tu jasnou, právě prolitou krev, která až vulgárně explicitním způsobem vnucuje představu právě páchaného zločinu. Divák Krimi zpráv totiž nechce být znechucen, divák Krimi zpráv se chce pohoršovat nad stavem dnešního světa, chce se nechat děsit tím, co všechno se může stát, chce cítit satisfakci, když je zločinec dopaden. Krimi zprávy nechtějí upadnout v podezření, že by svým divákům ukazovaly až příliš násilné obsahy. Odpovídají tak na kultivační teorii George Gerbnera z 60. let 20. století, podle které může mít sledování násilných obsahů za některých okolností nepříznivý dopad na diváka. Jedná se o pět následujících podmínek[33]:

1. Násilník je prezentován jako přitažlivá osoba;
2. Násilí je prezentováno jako ospravedlnitelné;
3. Násilí není nijak potrestáno (odporem, kritikou ani trestem);
4. Pro oběti má násilné jednání minimální důsledky;
5. Násilí je prezentováno tak, že divákovi připadá realistické.[34]

Jak vyplyne z následujících stránek této práce, Krimi zprávy nesplňují ani jednu z těchto podmínek. Svým divákům ukazují mýtus světa dopadených zločinců,

[31]ČERNÝ, Jiří a Jan HOLEŠ. *Sémiotika*. Praha: Portál, 2004, s. 196 – 197
[32]ČERNÝ, Jiří a Jan HOLEŠ. *Sémiotika*. Praha: Portál, 2004, s. 197
[33] JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007
[34]JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 189

ublížených nevinných obětí a milosrdně rozostřených potenciálně znepokojivých obsahů.

Sekundární barvou znělky Krimi zpráv je bílá až světle šedá. Bílá barva je v naší kulturní tradici spojována s čistotou, nevinností, světlem, dokonalostí, dobrem, je opakem „zlé“ černé. Ve znělce Krimi zpráv tvoří protiklad k červené i černé. Přestože jí je tam věnována mnohem menší plocha, jako každá světlá barva je výraznější než tmavé odstíny, proto se ve znělce nikterak neztrácí. Přítomnost barvy šedé dává znělce ještě další konotace – šedá je neutrální, klidná, stabilizující prvek v záplavě rudé (obrázek 1 a 3), popřípadě uklidnění skýtající pozadí strach vzbuzujícího elementu (obrázek 2). Tuto barvu ale můžeme také vnímat jako „nebarvu“, jako opozitum barvy.

Jak už bylo řečeno, nedílnou součástí znělky Krimi zpráv je tekutina. Může to být voda, ale i krev; její barvy se totiž střídají. Buď je červená, nebo bílá/šedá/nebarevná. Symbolika vody je široká. *„Voda byla chápána jako symbol chaosu, nestálosti, bezvládí, proměnlivosti, rozpouštění a neohraničených možností, ale pro své očišťující vlastnosti také jako pramen života, tělesného i duševního očištění, uzdravení, znovuzrození, zmrtvýchvstání a křtu, síly, plodnosti, moudrosti, ušlechtilosti a pravdy; vzhledem k dalším svým vlastnostem symbolizuje také nebezpečí, trest, smrt, dobro i zlo, zapomínání, lidskou duši, ženský princip a magii.“*[35], píší Černý a Holeš. Bylo by zavádějící předpokládat, že slovenští autoři znělky měli při její tvorbě na mysli veškerou tuto symboliku. Při dešifrování tohoto mýtu se proto můžeme spokojit s výkladem výrazně užším. Symbolika krve, tedy tělesné tekutiny, jejíž prolití neznamená téměř nikdy nic dobrého, je zde nabíledni. Svou roli zde ale bezesporu hraje i voda, a to jak voda nebezpečná, s rozbouřenou hladinou (možnost utopení, povodně), tak i očišťující (v tomto případě můžeme hovořit například o symbolice křtu svěcenou vodou).

Další symboly, respektive ikony, které znělka obsahuje, už jsou z hlediska výkladu obsahově užší a mnohem jednoznačnější. Jedná se o střelnou zbraň (obrázek 2) a symbol paragrafu (obrázek 3). Paragraf, tedy §, charakterizuje Ottův slovník naučný jako něco *„(...) vedle napsané linie. U Řeků interpunkční znaménko (čárka s tečkou nahoře), jímž grammatikové označovali též místa a slova interpolovaná. V rukopisech řec. dramatiků označují se takto partie choru (v tragédii) a parabase (v komedii), jež sobě odpovídají. Výrazem p. rozumíme nyní menší oddíly v nějakém díle*

[35] ČERNÝ, Jiří a Jan HOLEŠ. *Sémiotika*. Praha: Portál, 2004, strana 190.

vědeckém (nejčastěji v zákonících), v něž za lepším přehledem výklad se dělí.“[36] Můžeme zcela určitě říci, že v dnešní době už je symbol § konotován takřka výhradně pouze se zákony, stal se jejich symbolem. Mýtus Krimi zpráv tento symbol posunul ještě dál: spojil jeho význam s představou zločince, kterého tento paragraf dostihl, odsoudil a odsunul tak alespoň na nějakou dobu ze svobodné lidské společnosti někam do zamřížované cely. Znělkou Krimi zpráv tento symbol proplouvá bez zaváhání, proplouvá krvavě zbarvenou tekutinou, aby dopadl tam, kam dopadnout má.

Pokud je paragraf symbolem trestu, pak střelná zbraň je ikonou zločinu. K tomu určitě v případě znělky Krimi zpráv přispívá i její temně rudá barva. Propadává se bezbarvou vířící vodou a nechává přitom diváka tak trochu na pochybách: Spáchal s ní někdo vraždu a pak ji hodil do vody, aby se jí zbavil? Nebo ji třeba ztratil policista při pronásledování prchajícího zločince? Jedno je jisté: pistole znamená zločin a jestli stála na straně dobra či zla, to se divák dozví až v Krimi zprávách.

Ponechat stranou nemůžeme ani zvukovou složku znělky. Jako téměř všechny znělky a jingly v televizním zpravodajství, i tato znělka je v rychlejším tempu. Působí akčním, naléhavým dojmem, jako by divákovi říkala *„Počkej, počkej, nikam nechoď, teď se dozvíš něco důležitého…!“* Společně s rudou barvou, neklidnou tekutinou, symbolem paragrafu a střelnou zbraní tak Krimi zprávy svou znělkou dávají najevo, že následující podívaná bude o vážných zločinech a násilí, ale zároveň diváky uklidňují, že vše bude po zásluze potrestáno.

3.3 Moderátoři Krimi zpráv

V období analyzovaném touto prací měly Krimi zprávy tři moderátory – dva muže a jednu ženu (Michal Janotka, Roman Pech, Bára Kozáková). Kritéria jejich výběru a jejich moderátorské kvality nejsou předmětem zájmu této práce. Tato analýza se pokusí dekódovat, jak tyto tři osoby působí na diváky, jakým způsobem jejich vzhled a projev (verbální i nonverbální) spoluutvářejí mytologii Krimi zpráv.

Všichni tři moderátoři jsou na první pohled v nejlepších letech, ani moc mladí, ani příliš staří. Nejmladší Janotka se narodil v roce 1982, Pech v roce 1975, Kozáková se věkově pohybuje mezi nimi (viz obrázky 4 až 6).

---

[36] Wikizdroje: Ottův slovník naučný/Paragraf. *: Ottův slovník naučný/Paragraf* [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Paragraf

Obr. 4: Moderátorka Krimi zpráv Bára Kozáková

Obr. 5: Moderátor Krimi zpráv Michal Janotka

Obr. 6: Moderátor Krimi zpráv Roman Pech

Jak už bylo v této práci jednou zmíněno, moderátorské vstupy v Krimi zprávách nejsou vysílány živě. Tento fakt umožnil, aby se Krimi zprávy přiblížily divákům několika způsoby. V první řadě je důležité, že moderátoři vyšli z klidného a bezpečného přístavu studia, moderátorského pultíku a čtecího zařízení ven, do ulic mezi diváky a vlastně i mezi objekty svého zájmu. Že je to poznávacím znamením Krimi zpráv, si ostatně vedení televize Prima uvědomilo ihned od počátku jejich vysílání a ve své tiskové zprávě přímo na tento fakt upozorňovalo*: „Moderovat budou přímo z terénu Patrik Kaizr a Barbora Kozáková, vždy od pondělí do pátku v 19.15 hod.“*[37] Tento takříkajíc „sestup z piedestalu“, můžeme to nazvat i „přiblížení se obyčejným lidem“, dává divákům najevo, že tvůrci pořadu se v džungli velkoměsta nebojí. Naopak – nebojácně se do ní vrhají. Tento fakt je zdůrazněn i tím, že každé studio se točí v trochu jiném prostředí. Tak Krimi zprávy divákům signalizují, že nestagnují, že jejich kamery jsou absolutně všude a připraveny točit každý zločin, který se objeví. Tento mýtus všudypřítomnosti a „vždyvestřehuovosti“ ještě podporuje výběr prostředí. Nejčastěji je to ulice, ale i parky nebo trochu nebezpečně vypadající prostředí konotující zločin – posprejovaný beton, mříže (viz obrázek 6). Krimi zprávy z 13. září dokonce Michal Janotka moderoval přímo od nehody vlaku s traktorem, kdy za jeho zády byla vidět vykolejená, nabouraná lokomotiva, a tím byl naprosto setřen rozdíl mezi moderátorem a reportérem, mezi studiem a reportáží.

Předtočená studia také umožňují kameře chovat se mnohem dynamičtěji, než kdyby byla ve studiu. Místo toho, aby kameraman byl odkázán pouze na zoom a švenkování zleva doprava a naopak, může se pohybovat společně s moderátorem, proti němu nebo od něj. Tím samozřejmě přidává celému moderátorskému vstupu na akčnosti a propůjčuje mu určitý neklid, který je žádoucí, protože zločin přece nikdy nespí.

Moderátoři s diváky komunikují verbálně a nonverbálně. Verbální komunikaci, tedy to, jakým způsobem mají napsaná studia, jak srozumitelně či naopak nesrozumitelně artikulují a tak podobně, nyní ponecháme stranou. Text studia vždy konvenuje s textem následující reportáže, a tomu se budeme věnovat na následujících stránkách. V tento moment se zaměříme na komunikaci nonverbální. Český psycholog Jaro Křivohlavý napsal: *„Nemluvíme spolu jen slovy, ale celou řadou rozmanitých*

[37] *Zpravodajství čekají změny* [online]. 19.01.2010 [cit. 16. února 2017]. Dostupné z WWW: http://www.iprima.cz/zpravodajstvi-cekaji-zmeny

projevů, které shrnujeme pod pojmem „mimoslovní sdělování“. Očima toho říkáme tolik, že bychom to nebyli schopni vyjádřit slovy, ani kdybychom na to měli desetkrát tolik času. Podobně je tomu s naší mimikou, s výrazy našeho obličeje.“[38] Těchto mimoslovních sdělení je několik druhů, my si budeme všímat jen některých (například haptika, tedy komunikace dotykem, je v analýze televizního pořadu irelevantní).

a) **Kinezika, gestika** – pohyby celého těla a rukou. Jak už bylo napsáno výše, moderátoři Krimi zpráv studia poměrně často odříkávají v pohybu. Pokud tomu tak je, jdou téměř vždy směrem ke kameře; ta před nimi buď couvá a postava moderátora tedy zůstává stále ve stejné velikosti, nebo stojí a postava moderátora se blíží k obrazovce. První způsob působí velice naléhavě a akčně, divákovi to nutí pocit, že to, co se bude odehrávat v následujících chvílích na obrazovce, je opravdu velice důležité. Druhý způsob na diváka působí podobným dojmem, ale ne tak intenzivně, a to z toho důvodu, že kamera je v tomto případě statická, pohybuje se pouze moderátor a perspektiva záběru se nemění. Podle velikosti záběru pak přijde často ke slovu i gestika, byť umírněná. Ani jeden z moderátorů zbytečně negestikuluje rukama, jejich pohyby jsou úsporné. Velice často moderátoři drží v ruce papíry, pravděpodobně s textem, který mají přečíst.

b) **Mimika** – pohyby obličeje. V tomto bodě je zásadní, aby forma odpovídala obsahu, protože pokud se tak neděje a moderátor se například při oznamování tragické události usmívá, působí to nejen velice rušivě, ale především to celý pořad v očích diváka činí nedůvěryhodným. Poznat druh úsměvu na tváři cizí osoby je záležitost zcela subjektivní a vědecky nekvantifikovatelná. Navíc stejný úsměv, můžeme říci stejný kód, může v různých kontextech nabývat jiných obsahů: *„Zobrazení úsměvu mělo v průběhu historie mnoho významů. Například Mona Lisa je slavná zvláště pro svůj úsměv, který je vnímán jako záhadný, skrývající jakési tajemství. „Smajlík“, který se objevil v 60. letech 20. století, byl nejčastěji chápán jako symbol štěstí. (...) To, co chce úsměv vyjádřit, záleží na kontextu.“*[39] Občas se tedy usmějí i moderátoři Krimi zpráv – v drtivé většině případů je to tehdy, když uvádějí reportáž s nějakým odlehčeným až humorným obsahem.

[38] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha: Svoboda, 1988, s. 18

[39] STURKEN, Marita a Lisa CARTWRIGHT. *Studia vizuální kultury*. Praha: Portál, 2009, s. 36

Svou mimikou kladně odpovídají na mýtus, který divákům předkládají. Když má být divák šokován a vystrašen, tváří se vážně a podmračeně. Když se má divit, významně povytahují obočí, když se má pobavit, usmívají se.

c) **Oční kontakt** – moderátoři se dívají divákům do očí prostřednictvím čočky kamery. Přeruší ho jen občas, když se potřebují podívat do papírů. Na rozdíl od kolegů ze studia nemají k dispozici čtecí zařízení, na druhou stranu se studia nenatáčí živě a nejsou dlouhá, proto se do papírů dívají skutečně jen zřídka, jako by jen pro formu, aby působili autenticky a aktuálně, a říkali tím: *„To, o čem právě hovořím, se stalo teprve před krátkou chvilkou a já se to nestihl(a) naučit.“*

d) **Posturika** – postoj celého těla. Lze pozorovat jen občas. Pokud je záběr statický, moderátoři jsou nejčastěji zabíráni v polodetailu, tedy od prsou nahoru. Pokud je zabírán celek nebo polocelek (takzvaný „americký plán“), liší se postoj moderátorů-mužů a jejich ženské kolegyně. Zatímco oba muži stojí rozkročeně, jejich postoj působí mužně, pevně, stabilně, Kozáková stojí „ženštějším“ způsobem, takže nepůsobí nijak „zmužštěle“, což by mohlo být některými diváky vnímáno jako rušivý element.

e) **Proxemika** – vzdálenost mezi komunikujícími. Existují čtyři typy komunikační vzdálenosti: intimní, osobní, společenská a veřejná. V případě Krimi zpráv je tento způsob nonverbální komunikace zprostředkován televizí, některá studia jsou natáčena v celku, jiná v polodetailu. Čím větší detail, tím moderátor působí naléhavěji, tím výrazněji může divákům něco sdělovat prostřednictvím mimiky. V Krimi zprávách ovšem korelace mezi důležitostí zprávy a vzdáleností moderátora od kamery není.

Mytologii Krimi zpráv tvoří nejen to, co a jak moderátoři říkají a jak se chovají, ale i to, co mají na sobě, tedy jejich oblečení. Alison Lurieová ve své knize *The Language of Clothes* (2000) tvrdí, že oblečení můžeme vnímat jako metaforu jazyka, ve kterém každý módní prvek tvoří slovo ve větě, která pak utváří celý proces označování. Oblékáme se podle Lurieové ze stejného důvodu jako mluvíme: abychom udělali svůj život snadnější, abychom zároveň hlásali i maskovali svou identitu, aby se nám dostalo sexuální pozornosti. Vztáhneme-li to k myšlenkám Saussura, pak denotativní význam módy je skrýt lidské tělo před vlivy okolí, ochránit ho před počasím i zraky ostatních lidí, významem konotativním můžeme rozumět interpretaci módy jakožto kódu, ve kterém hrají roli kulturní a sociální konvence. Lurieová navíc vysvětluje, že moderní

oblečení lze interpretovat dvojím způsobem. Ten první si všímá značky nebo designéra, který oblečení navrhl, ten druhý zkoumá oblečení samotné: tvary, textury, vzory, barvy a jejich permutace. Právě tento druhý způsob dešifrování je tím pravým pro tuto práci. Vedení zpravodajských redakcí v českých televizích si totiž velice úzkostlivě hlídají, aby náhodou neudělala někomu ve svém vysílání reklamu (například v Krimi zprávách není výjimkou, že když má respondent opravdu velké logo nějaké značky na oblečení, je toto logo ve vysílání rozrastrováno), proto z oblečení moderátorů běžný divák značku výrobce nepozná. Vzhledem k tomu, že tato práce se věnuje Krimi zprávám odvysílaným od začátku července do konce září, analýza se bude týkat pouze oblečení letního typu.

Co se týče obou mužských moderátorů, jejich oblečení nijak nevybočuje ani barvami, ani nápaditostí. Dalo by se dokonce říci, že je až monotónní – tmavé kalhoty, nejčastěji džíny, nikdy „oblekové“, a jednobarevné vršky – většinou košile s dlouhým rukávem v neutrálních odstínech (bílá, šedá, modrá, černá), někdy i tričko a přes něj sako (spíše ležérnějšího střihu, volnočasové, ne sako od obleku). Tento rozdíl oproti moderátorům klasického zpravodajství ve studiu, kteří vždy nosí klasický oblek, je dán nejen již zmiňovanou exteriérovostí, ale i odlišným záměrem. Moderátor Krimi zpráv v obleku (to samé by platilo i pro moderátorku tohoto pořadu například v kostýmku jakožto dámské variantě obleku) by působil nevěrohodným dojmem člověka, který o zločinu sice hovoří, ale nehnul by proti němu ani prstem. Slušně oblečení tedy ano, ale jen natolik, aby v něm bylo případně možno okamžitě vyrazit na lov zločinců, tedy žádná tuhá saka, žádné kravaty, které by se mohly někde zachytit; vše je podřízeno mýtu „vždy ve střehu“.

Oblečení moderátorky oproti tomu zahrnuje mnohem více nejrůznějších variací, a to co se týče barev i stylů. Jako by jí jakožto ženě bylo dovoleno na rozdíl od mužských kolegů občas ve střehu nebýt. Oblečení spíše sportovního, akčního typu totiž střídá s šaty a dává tak najevo, že zločince sice divákům ráda ukáže, ale ulovit je budou muset jiní. Těžko říci, zda je tento nesoulad záměrný a podbízí tak divákům nostalgii starých detektivek, kdy po vrazích pátrali zásadně pouze mužští detektivové a ženy byly zachraňovány, nebo neúmyslný. Přesto je tu několik prvků, které všechny moderátory spojují, a to barvy a vzory. Oblečení moderátorů je vždy monochromatické, bez vzorů, což má zřejmě dva důvody. Tím prvním je možnost, že vzor, především drobnější, by

s kamerou interferoval a tvořil tak nevzhledné moaré[40]. Druhým důvodem je možnost, že vzor na oblečení by odváděl pozornost diváka od samotného moderátora. Co se týče barev, i moderátorka Kozáková obléká jen omezené množství. Jednoznačně nejčastěji ji mohou diváci spatřit v oblečení černé barvy, což je barva pro tento typ pořadu signifikantní. Symbolizuje temnotu, v níž se odehrávají zločiny, i rubrika, ve které se objevují zprávy o zločinech, se dodnes v prostředí české žurnalistiky nazývá „černá kronika".

Že určitý kus oblečení může být znakem, ukazuje i to, že čas od času si každý z moderátorů oblékne takzvanou polokošili, tedy tričko s límečkem (viz obrázek 7)

Obr. 7: Moderátor Krimi zpráv v oblečení s logem televize Prima

černé barvy a s nápisem „Prima news". Kdykoliv některý z moderátorů toto triko obleče, zdvojnásobuje tím počet log televize Prima na obrazovce. Je to kus oblečení, který signifikuje příslušnost k jedné velké „Prima" rodině, ukazuje divákům, že „Primovost" se stala nedílnou součástí každodenního života svých zaměstnanců. Zatímco stejné tričko bez loga by na moderátorech vypadalo nepatřičně, jako kdyby si

[40] Moaré efekt v televizi vzniká tehdy, když pravidelný vzorec zobrazovacích bodů obrazovky interferuje s jiným pravidelným vzorem na obrazovce, často právě se vzorem na látce nebo s její strukturou. Pak se objevují barevné pruhy nebo kola (Moaré. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Moar%C3%A9).

do práce odskočili ze sportoviště nebo od venčení psa, logo „Prima news“ tento maximálně ležérní kus oblečení svou přítomností legitimizuje.

3.4 Analýza reportáží

Následující stránky se budou věnovat hlavnímu předmětu této práce, tedy analýze jednotlivých reportáží odvysílaných v pořadu Krimi zprávy v období od 1. července do 30. září 2016. Jak už bylo popsáno v kapitole o metodologii, na tyto reportáže byly aplikovány dešifrovací metody podle Rolanda Barthese. Tímto způsobem se některé z reportáží včlenily do některých z Barthesových rétorických figur, jiné reportáže zase odhalily existenci dalších zajímavých jevů v oblasti utváření moderních mýtů. Proto se na stránkách této práce nebudou popisovat a podrobně analyzovat všechny reportáže, jak byly chronologicky odvysílané (jedná se o necelých šest set reportáží). Bylo by to zbytečné – narativní schémata a postupy tvorby reportáží se v Krimi zprávách velice často opakují. To ale v žádném případě neznamená, že by každá z těchto reportáží neměla na výslednou analýzu vliv. Všechny byly pečlivě shlédnuty a dešifrovány, a poté byly přiřazeny k stávajícím figurám nebo pomohly utvořit jev zcela nový.

3.4.1 Vakcína

První rétorickou figurou, kterou Roland Barthes popsal, je vakcína, začneme jí tedy i my. Připomeňme, že podstata této figury je v přiznání nějaké nahodilé choroby, aby se lépe zamaskovala nejzávažnější nemoc; společnost se tak podle Barthese bezbolestně imunizuje. Tento mýtotvorný proces používají i Krimi zprávy a zřejmě nejlépe patrné je to v reportážích, které diváky informují o dopravních nehodách.

Dopravním nehodám se Krimi zprávy věnují velice často, téměř v každé relaci byla odvysílána nejméně jedna reportáž o nabouraných autech (popřípadě autobusech, vlacích ale i o malých ultralehkých osobních letadlech), některé relace tato tématika zaplnila dokonce až z poloviny. Co je na dopravních nehodách pro diváka Krimi zpráv tak zajímavé? Zřejmě to, že se jedná o něco, co je mu bytostně blízké, s čím se musí každý den potkávat, ať už jako řidič nebo jako chodec. Dopravní nehody jsou vidět všude okolo, projíždíme či chodíme okolo nich, pohled na pokroucené plechy a blikající modrá světla policie a sanitních vozů jsou fascinující – každý zatají dech a ptá se: co se tam asi stalo? Byl někdo zraněn? Nebo dokonce zemřel? A v této zvědavosti je i notný

kus úlevy, že to nepotkalo právě jeho; člověk jaksi podvědomě předpokládá, že když se něco zlého stalo cizímu člověku, o to menší je pravděpodobnost, že to samé postihne jeho samého nebo jeho blízké. A Krimi zprávy svého diváka tímto pocitem fascinace a úlevy zároveň zásobují více než dostatečně. Spoléhají tak na divákovu otrlost a zároveň touhu být šokován.

Základních scénářů dopravních nehod a jejich narativních schémat není nekonečné množství, a každá taková reportáž zároveň odkazuje k těm ostatním, píše Tomáš Trampota:

„Zpráva o vyloupení banky je zároveň odkazem na typ zpráv o loupežích, na úzus, jak je tento typ zpráv naratizován, kdo v něm promlouvá, jak jsou informace uspořádány a jaké nabízí zarámování. Zároveň je novou redefinicí této tématické kategorie a nastoluje nové hranice příběhu o příští podobné události. (...) Samotné zpracování jednotlivých zpráv odkazuje na úzus, jakým je žánr obvykle zpracováván, na texty zpráv, se kterými měl příjemce dřívější zkušenost, a zároveň nastavuje a upravuje jeho možné očekávání vůči zprávám a jednotlivým zpravodajským tématům do budoucnosti.“[41]

Vraťme se ale k té otrlosti. Krimi zprávy svého diváka uklidňují mýtem, že i když se okolo dějí strašné věci, nejdůležitější je on sám a ostatně i celý „přeživší“ svět. Dokazují mu to tím, že téměř v každé reportáži o dopravní nehodě nechybí informace o tom, jak dlouho byla silnice, na které se nehoda stala, uzavřena, kudy museli ostatní řidiči nehodu objíždět, že cestující z nabouraného vlaku museli přestoupit do autobusů a jejich cesta se tak nepřiměřeně protáhla a podobně. Jinými slovy: jak moc lidem nehoda zkomplikovala život. Jedním dechem například reportáž odvysílaná 25. července informuje o tom, že tříletá holčička zemřela, když vypadla za jízdy z vlaku, a ihned dodává, jak moc se lidé na svých cestách zdrželi a kolikrát kvůli tomu museli přestupovat, těmto komplikacím se železničními spoji se dokonce věnovala plná jedna třetina z celkové stopáže příspěvku. Tuto svou neomalenost Krimi zprávy samozřejmě maskují, a to pomocí znaků televizní řeči. Záběry zejména nehod, při kterých někdo zemřel, jsou zpomalovány, což konotuje smutek, i hudba je v těchto případech melancholická smutná, často klavírní, takže všechny složky komplexního komunikátu jsou zde v harmonii. Jindy je zas tato hudba temná a vážná, nepožaduje lítost, ale hrůzu. Přesto je smrt nedojímá, naopak o ní s gustem informují a snaží se ji maximálně prodat.

[41] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 66

Detailních záběrů zničených aut, brzdných čar a pohřebních vozů si tento pořad cení nejvíce, často se objevují na nejdůležitějších místech v reportáži: na začátku nebo ve standupu (viz obrázek 8).

Obr. 8: Krimi zprávy 3. 7.2016. Ve vraku auta za reportérem zemřeli dva lidé

Tím vším Krimi zprávy svého diváka, slovy Rolanda Barthese, bezbolestně imunizují. Nutí ho sice prožít emoce, ale takřka bezpracně – přesně mu ukážou, jak se má v určitý moment cítit; fascinovaně s hrůzou má zírat za doprovodu temných tónů na tělo přikryté plachtou ležící na krajnici, a nesmí se zapomenout dojmout nad mollovými tóny klavíru při pohledu na zpomalenou odjíždějící sanitku. Tak se přehluší mnohem závažnější choroba současné společnosti, nikdo si nepoloží otázku: proč lidé stále tolik bourají navzdory všem dopravně bezpečnostním akcím pořádaným policií (v Krimi zprávách z 23. července v reportáži o dopravní nehodě zazní například věty: *„Bilance uplynulých dní je na Přerovsku opravdu tragická. Jde už o čtvrtý život, který na zdejších silnicích vyhasl. Například při havárii motorkáře u Lipníka nad Bečvou zemřeli muž a žena. Policisté proto už včera spustili rozsáhlou sérii dopravně bezpečnostních akcí.“*[42]) a samozřejmě i navzdory tomu, že média o dopravních nehodách neustále informují? Klade snad na nás společnost tak vysoké nároky, že se nezvládáme na všechno soustředit, pospícháme, a pak za volantem chybujeme? Jsou mladí lidé natolik vychovávaní k sebejistotě, že řídí neopatrně a bourají? Nebo je za tím ještě úplně něco jiného? Aby se po tom společnost nemusela bolestivě pídit, Krimi zprávy ji zahrnou

množstvím po povrchu klouzajících reportáží o tom, že někde nabouralo nějaké auto (čímž tato práce nechce tyto často velmi tragické události zlehčovat).

Formule vakcinace se neobjevuje pouze v reportážích o dopravních nehodách. Například 8. září byla odvysílána reportáž o teprve jedenáctiletém chlapci, který se opil v jednom přerovském skateparku slivovicí, až skončil na jednotce intenzivní péče. Že šlo o malé dítě, ještě zdůraznila moderátorka slovy: *„Vzal si láhev slivovice a koloběžku a vydal se do skateparku.“*[43] Tato věta je postavena na atraktivní představě kontrastu „dospělé“ láhve tvrdého alkoholu a koloběžky jako symbolu bezstarostného dětství. A to přesto, že šlo velice pravděpodobně o moderní typ koloběžky, který používají i dospělí, a je tedy podobně jako skateboard spíše symbolem „teenagerovství“. Reportér ve svém vyprávění této události klouže po povrchu; než aby se pídil po příčinách, sdělí divákům, že příště takovou událost vyřeší strážníci městské policie, kteří v tomto místě posílí hlídky, a zajímají ho tak pouze následky. Místo odhalení pravdy o tom, co dovede malého chlapce k pití alkoholu, nám Krimi zprávy předložily mýtus o policii, která problémy vyřeší pouhou svou přítomností.

3.4.2 Nepřítomnost dějin

Dějiny podle Barthese v mýtu nejsou, neexistují, jeho příjemcům se předkládá skutečnost průhledná, jednoduchá, nekomplikovaná. Tato figura se prolíná celým analyzovaným pořadem, neboť podstatou a smyslem Krimi zpráv je ukazovat svět jako jednoduchou a nekomplikovanou záležitost. Formu okolního světa Krimi zprávy deformují do takové míry, až je pouze černobílý, jakékoli odstíny šedi nebo dokonce barvy jsou zde nepřípustné. Zloději jsou vždy drzí a nenechaví, bourající řidiči nezodpovědní, opilci agresivní, lupiči brutální. Většina reportáží nepřipouští žádnou jinou motivaci nebo příčiny toho, proč k tomu došlo. Dá se říci, že Krimi zprávy prezentují svět jako dětskou hru na četníky a na zloděje. Policie je vždy hodná (s výjimkou několika málo případů, kdy policista porušil zákon; tyto případy ale Krimi zprávy vždy prezentovaly jako selhání jednotlivce, nikoli systému), zločinec je vždy zlý (jak už napovídá etymologie jeho označení) a jeho osobnost je zúžená na jednu jedinou vlastnost, nebo spíše charakteristiku – že porušuje zákon. Barthes píše: *„Španělsko z turistického průvodce* Guide bleu *bylo odjakživa vytvořeno pro turistu, „primitivní*

[42] Krimi zprávy 23. 7. 2016, stopáž 8:55 – 9:11
[43] Krimi zprávy 8. 9. 2016, stopáž 0:23 – 0:28

národy" odjakživa připravovaly své tance s ohledem na nějaké exotické představení. Vidíme, co všechno je této šťastné figuře na obtíž a co nechává zmizet: současně determinismus i svobodu."[44] A právě tak se chovají Krimi zprávy i k osobám, které vykreslují jako zločince.

Jakmile jednou Krimi zprávy usoudí, že někdo mezi zločince patří, nemají slitování. Stejně jako Barthesova turistu nezajímá historický význam exotického tance, nezajímá ani diváka Krimi zpráv kontext zločincova amorálního chování: proč se vlastně rozhodl překročit zákon? Bylo to kvůli penězům? Na co je potřeboval? Na to všechno se sice reportéři často dopadených lupičů a zlodějů ptají, ale jako by žádnou odpověď ani neočekávali a vlastně žádnou ani nechtěli: co je lepšího než když zločinec na obviňující otázky reportéra, který zastupuje celou společnost, neodpovídá a jen zarytě mlčí. Mlčení je přece tím nejvýmluvnějším přiznáním viny, zločince zkrátka nelitujeme. Jedna z odvysílaných reportáží například vyprávěla o dopadeném lupiči, který ženám strhával řetízky a kradl kabelky. Reportáž byla natáčena v budově soudu, který muže poslal do vyšetřovací vazby. To, čím se tento příběh liší od tuctu jiných, a proto se tedy dostal do vysílání, je zřejmě především lupičův nízký věk. Ovšem kromě toho, že je objektivně mladý, navíc tak i skutečně vypadá a působí, což tvoří zajímavý kontrast s jeho činy. Tento mladý muž se navíc před kamerou nečekaně rozpovídal: prozradil, že toho, co dělal, lituje, a že loupil, protože zůstal zadlužený a sám na ulici. Reportéra to ovšem neobměkčilo, navíc v reportáži lupiče zesměšnil pomocí jeho vlastní obhajoby těmito slovy: *„Jednání o uvalení vazby trvalo necelou hodinu. Soudce měl jasno a jeho dalším slibům, že už krást nebude, zjevně neuvěřil. Tady vidíte, jak mu eskorta pomáhá do auta, které ho vzápětí převezlo do jeho nového dočasného domova: do vazební věznice."*[45]

Tato nesmlouvavost ke zločincům a nezájem o polehčující okolnosti ale Krimi zprávy neuplatňují vždy a za každých okolností. Zvláštního zacházení se dostane těm, kteří mají hlavní roli v některé z kauz, která upoutala pozornost veřejnosti a Krimi zprávy začaly její děj dál sledovat a rozvíjet, a takových se během sledovaného období objevilo každý měsíc několik. Trampota k tomu poznamenává: *„(...) zvláště televizní zpravodajství se totiž z některých hledisek podobá seriálovým pořadům. Ve zprávách se objevuje mnoho postav (aktérů událostí) opakovaně, zprávy často zobrazují*

[44]BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Josef FULKA. Praha: Dokořán, 2011, s. 149

[45] Krimi zprávy 28. 7. 2016, stopáž 13:37 – 13:50

prostřednictvím kontinuálních zpráv dlouhodobé a pokračující děje a celkové rozuzlení děje se odkládá."[46]

V období sledovaných tří měsíců se například čtyřikrát objevila ve vysílání Krimi zpráv reportáž sledující případ mladého muže obviněného z loupeže a pokusu o vraždu. Byl by to příběh podobný všem ostatním, jenže otci se podařilo nashromáždit množství více či méně věrohodných důkazů svědčící o synově nevině a především – dostat jeho příběh snad do všech hlavních médií v České republice. Tím se stala kauza Lukáše Nečesaného veřejně projednávaným případem. Nebudeme se zde věnovat převyprávění tohoto případu, to není zájmem této práce. Důležité je, že veřejnost (která se o případ zajímá) se štěpí na dva tábory: někteří věří v mladíkovu vinu, jiní ne. A právě kvůli této druhé skupině diváků Krimi zprávy nemohou jednoznačně a nemilosrdně Lukáše Nečesaného odsoudit, jak to udělaly u podobně starého lupiče, který ženám strhával řetízky. První reportáž sice textem konotuje pocit, že je Nečesaný spíše vinen; soudní líčení se nekonalo, protože byl prý nemocný, ovšem reportér toto tvrzení okamžitě zpochybnil: *„Sám soudce ale zdůraznil, že lékařská zpráva o Lukášově stavu pochází z liberecké nemocnice, kterou vede jeho otec. Ten jakékoliv spekulace odmítá."*[47] Nicméně další tři reportáže už se jednoznačně staví spíše na stranu obviněného. Například 30. července moderátor Krimi zpráv uvedl další reportáž o kauze těmito slovy: *„Vrchní soud v Praze tento týden znovu připomněl kauzu Lukáše Nečesaného. Už podruhé se zabýval jeho odvoláním. Údajný násilník, který se pokusil zavraždit kadeřnici, tak už čtvrtý rok bojuje o svoji nevinu. Které důkazy hrají proti němu, a které naopak dokazují jeho nevinu, to zjišťoval reportér Václav Janata."*[48] Sousloví „už čtvrtý rok bojuje o svou nevinu" konotuje pocit obyčejného, malého člověka, který stojí tváří v tvář obrovskému kolosu státního aparátu a justice a snaží si vybojovat to, co už je jeho – v tomto případě tedy nevinu. A další věta tento trend jen potvrzuje. Když něco hraje proti něčemu, vzbuzuje to představu tak trochu falešné hry, něčeho nestálého, neurčitého, jako hra v karty, jejíž výsledek závisí hodně na štěstí a trochu na umu hráče, ale nikdy ne na nějaké spravedlnosti. Oproti tomu slovo „dokazují" konotuje něco opravdového, poctivého a stabilního. Důkaz je něco, o čem netřeba pochybovat. Tomu odpovídá i auditivní kód, který v této reportáži spočívá ve spíše smutné a melancholické hudbě, která se vztahuje spíše k příběhu nespravedlivě

[46]TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 65
[47] Krimi zprávy 27. 7. 2016, stopáž 10:37 – 10:45
[48] Krimi zprávy 30. 7. 2016, stopáž 3:23 – 3:40

odsouzeného mladíka, kterému justice krade jeho nejlepší léta, než k případu přepadené kadeřnice, která po útoku málem zemřela. To navíc ještě potvrzuje absence ilustračních záběrů přepadení. Ve všech ostatních reportážích ve sledovaném období, které pojednávaly o loupeži nebo přepadení, ilustrační záběry nechyběly. V reportážích o Lukáši Nečesaném divák Krimi zpráv vidí jen slušně vypadajícího mladíka s brýlemi obklopeného rodinou a přáteli. To všechno navozuje v mysli diváka jednoznačně pocit „nevinen".

Že mýtus nezná dějiny, a to ani své vlastní, dokazuje i další veřejností hodně sledovaná kauza – případ zdravotní sestry Věry Marešové, která byla obviněna z vražd šesti svých pacientů, souzena a nakonec překvapivě osvobozena. Když byl tento případ v roce 2014 zveřejněn, média ženu překřtila (a tím potvrdila Barthesovo tvrzení, že mýtus tíhne k podobě přísloví) na „Sestru smrt". I Krimi zprávy o ní takto hovořily:

- „*Lék jí podle policie podala zdravotní sestra, teď už známá spíš jako Sestra smrt."*[49],
- *„U soudu v případu Sestry smrt vypovídali dnes soudní znalci, a právě na jejich závěry všichni s napětím čekali."*[50],
- *„Už skoro šest měsíců řeší krajský ústecký soud případ takzvané Sestry smrt."*[51]

Když pak v červenci 2016, tedy touto prací analyzovaném období, soud definitivně potvrdil její nevinu, tak nejen že v reportáži sousloví „sestra Smrt" nepadlo ani jednou, reportér se navíc nebál vyzdvihnout, jak to ženě sluší: *„Věra Marešová dnes k soudu přišla schovaná za slunečnými brýlemi a s novým účesem. Po chvilce začala rozdávat úsměvy na všechny strany. Oproti dřívějším líčením vypadala odpočatě a optimisticky, a to i přesto, že se dnes rozhodovalo o jejím dalším osudu."*[52] Jako by Krimi zprávy cítily vinu za to, jak ženu v předešlých reportážích označovaly, a těmito lichotkami se jí snažily omluvit; říci, že „to vlastně tak nemyslely". Soudním rozhodnutím se tak během okamžiku změnil mýtus o zdravotní sestře, která místo aby pomáhala bezmocným starým lidem, tak je chladnokrevně vraždila, v mýtus o oběti zvůle policie a justice. Tento nový mýtus se reportáž snaží umocnit ze všech sil: jemná, smutná hudba, zpomalené záběry prolnuté do sebe, dlouhý záběr osvobozené ženy, jak se objímá s kamarádkami po vynesení rozsudku. To vše nám říká, že právě sledujeme šťastné rozuzlení v posledním díle seriálu s tragickou hrdinkou v hlavní roli. Na to, že

[49] Krimi zprávy 10. 11. 2014 (stopáž neznámá, použit přepis zpravodajství Newton Media)
[50] Krimi zprávy 21. 8. 2015 (stopáž neznámá, použit přepis zpravodajství Newton Media)
[51] Krimi zprávy 3. 12. 2015 (stopáž neznámá, použit přepis zpravodajství Newton Media)

ten samý seriál původně začal jako temný kriminální příběh o masové vražedkyni, se jaksi zapomíná.

3.4.3 Identifikace

Bez jinakosti by zcela jistě Krimi zprávy neexistovaly, přesto (nebo možná právě proto) si vytýčily za úkol na tuto jinakost všemožně upozorňovat, vytrhávat ji z kontextu a divákům ji servírovat přímo před oči. Barthes píše: *„V maloburžoazním vědomí se nalézají malá simulakra darebáka, otcovraha, pederasta atd., které soudní orgány pravidelně vyjmou z jeho mozku, posadí na lavici obžalovaných, vychutnají si je a pak je odsoudí: souzeny jsou vždy pouze analogie, které se* dostaly na scestí*: jde o otázku nesprávné cesty, ne o otázku přirozenosti,* protože člověk už je z takového těsta*. Občas – zřídkakdy – se Jinakost ukáže jako neredukovatelná: nikoli díky záchvatu pochybnosti, ale proto, že odporuje* zdravému rozumu*: tenhle nemá bílou pleť, nýbrž černou, další zas pije hruškový džus, a ne pernod.“*[53] Barthes se dále ptá, jak takovou neredukovatelnou Jinakost asimilovat, a ihned si odpovídá, že toho lze dosáhnout, když tuto Jinakost například označíme jako exotickou podívanou, nebo jako Kašpárka, podívanou vykázanou na hranice lidskosti. Způsob, jakým Krimi zprávy Jinakost asimilují, je odvislý od toho, jakého charakteru tato Jinakost je.

V analyzovaném období bylo v Krimi zprávách odvysíláno několik reportáží, které informovaly o událostech úzce souvisejících s psychicky narušenými nebo nemocnými osobami. Psychicky nemocní lidé se v české společnosti potýkají se silnou stigmatizací[54], mít psychickou nemoc je ve „slušné“ společnosti stále tabu. Na duševně nemocného se pohlíží prizmatem stereotypu „blázna“, který je nebezpečný širokému okolí. A pokud se právě takto jednající psychicky nemocný objeví v zorném poli hledáčku Krimi zpráv, stane se okamžitě jejich ústřední postavou.

Psychicky nemocní lidé jsou pro Krimi zprávy a jejich diváky natolik zajímaví, že se dokonce nemusí stát žádný kriminální čin, aby se objevili v nějaké reportáži. Stačí, když se chovají neobvyklým, podivným nebo iracionálním způsobem a už jsou pro Krimi zprávy vděčným objektem: *„Na noční službu nejspíš jen tak nezapomene hlídka*

---

[52] Krimi zprávy 26. 7. 2016, stopáž 8:53 – 9:08

[53] BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Josef FULKA. Praha: Dokořán, 2011.

[54] *Česká a slovenská psychiatrie: Časopis Psychiatrické společnosti ČLS JEP a Psychiatrickej spoločnosti SLS* [online]. 2009, 105(5) [cit. 2017-03-14]. ISSN 1212-0383

brněnských strážníků. Po půlnoci totiž potkali mladíka, který měl kolem krku svítící barevné žárovky a před sebou táhl dva košíky plné odpadků. Jak sám řekl, právě prý venčí draka."[55] Následuje pouze sestříhaný záznam události, kterou zaznamenala kamera na uniformě strážníka městské policie. Ukazuje nám krátký příběh o muži (jeho tvář byla rozrastrovaná), který se choval podivně, ale nikterak nebezpečně ani svému okolí, ani sám sobě. Přesto ho hlídka strážníků zastavila a začala mu klást nejrůznější otázky, na které mladík poněkud zmateně odpovídal. *„Kde jsou ti mimozemšťani?"*, vyptává se na záznamu policista, mladík odpovídá, že všude okolo a ukazuje, kde je vidí. Tento záznam, těžko to nazývat reportáží, nemá naprosto žádnou informační hodnotu, přesto byl zařazen do vysílání. Jediným jeho smyslem je pobavit diváky dehonestací očividně nemocného jedince.

Pokud psychicky nemocný člověk spáchá zločin, je to událost, která dokáže plnit Krimi zprávy dlouhou dobu. 21. července 2016 v jednom pražském nákupním centru ubodala psychicky nemocná žena náhodnou kolemjdoucí. Tím začala několik dní dlouhá série reportáží, která se věnovala nejrůznějším aspektům tohoto případu. V epicentru zájmu se ocitla ona psychicky nemocná žena, ale v dalších hlavních rolích příběhu se objevili i její lékaři (prostřednictvím anonymního zdroje z prostředí psychiatrické kliniky) a policisté. K reprezentantům těchto dvou kategorií zpravidla reportéři Krimi zpráv přistupují jako k takzvaným arbitrům, tedy k někomu, kdo má autoritu komentovat událost a má punc zdánlivé nezávislosti[56]. V tomto případě ale vznikla pochybnost o jejich správném postupu během událostí, které neštěstí předcházely, a tak byli sesazeni z piedestalů arbitrů, kteří určují, kde je pravda, do kategorie advokátů, kteří své konání musejí před nesmlouvavým divákem obhajovat[57]. Hlavní postavou tohoto seriálu ale i přesto zůstala ona psychicky nemocná žena. V průběhu několika dní svým divákům Krimi zprávy ukázaly její podobu, rozebraly s nezávislým lékařem (který s případem neměl nic společného, plnil tedy funkci arbitra) dopodrobna její psychiatrickou diagnózu, našly jejího bývalého kolegu, který prozradil podrobnosti z jejího osobního života, jely do rodného města ženy, kde o události promluvilo několik jeho náhodně vybraných obyvatel, kteří ženu ani neznali, a našly a

[55] Krimi zprávy 5. 9. 2016. stopáž 8:40 – 8:53

[56] Další rozdíl Krimi zpráv oproti ostatním zpravodajským relacím. V těch zpravidla policie vystupuje jako jedna ze stran nějakého konfliktu, jako takzvaný advokát. Protože je ale většina reportáží v Krimi zprávách z policejních zdrojů, staly se promluvy policejních tiskových mluvčí spíše arbitrem než advokátem.

[57] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 86

vyzpovídaly svědkyni jejího předešlého útoku. Psychicky nemocnou ženy zkrátka Krimi zprávy Barthesovými slovy *„…vykázaly na hranice lidskosti, aby už nestrojila úklady bezpečí naší domoviny“*[58]

Další skupinou, kterou Krimi zprávy takto vykazují, jsou bezdomovci. V srpnu byla odvysílaná reportáž o incidentu, který se stal v Praze na Palmovce (přímo před budovou televize Prima) – muž střelil vzduchovkou z okna, postřelil náhodného kolemjdoucího. Postupně v reportáži vyšlo najevo, že muž takto z okna střílí často a jeho cílem jsou bezdomovci, kteří kousek od domu sedávají a popíjejí. Vzhledem ale k jejich bezdomovectví tuto střelbu reportáž brala jako něco, co je možná trochu nepatřičné, ale v pořádku. *„Podle místních, kteří ho dobře znají, se z okna trefoval do lahví a krabicových vín bezdomovců, kteří ho rušili. A možná se o to snažil i včera v noci, jenomže neměl jistou mušku. Tentokrát netrefil lahev.“*[59], řekl doslova reportér v komentáři a ihned poté následovaly synchrony bezdomovců, na které muž mířil a kteří popisovali, do kterých částí těla se jim diabolky ze vzduchovky strefily. Jako by ale tyto střely do lidí *bez domova* byly naprosto méněcenné oproti jedné střele, která zranila muže, který na Palmovce *bydlí*. Tyto střely Krimi zprávy zajímají pouze v rámci zajímavého dokreslení té opravdové, skutečné události, v níž bezdomovci hrají jen vedlejší roli. Potvrzují tak divákům zažitý stereotyp nic nedělajících, alkohol popíjejících bezdomovců. Svou ignorací faktu, že muž střílel primárně právě po bezdomovcích, jako by naznačovaly, že kdyby mířil dobře a netrefil náhodného kolemjdoucího, nestala by se vlastně žádná zaznamenáníhodná událost.

V jiných reportážích už bezdomovci v hlavní roli obětí trestného činu vystupují, přesto se empatie ze strany Krimi zpráv nedočkají. 21. července byla odvysílána reportáž o tom, že neznámý žhář hodil zápalnou láhev do opuštěného skladu. *„Původně to vypadalo jako běžný požár zchátralého domu obývaného bezdomovci,“*[60] říká reportér a bezděčně tak prozrazuje, že považuje požáry domů, které obývají bezdomovci, za *běžnou* událost. To, že těmto lidem šlo velice pravděpodobně o život a zřejmě také shořel veškerý jejich majetek, v reportáži ani jednou nezazní. Také použitá hudba není klasickým signálem divákovi, že by měl cítit dojetí nebo smutek, jedná se spíše o temnou podkresovou hudbu. Můžeme to srovnat například s reportáží odvysílanou jen o několik dní dříve, která informuje také o požáru, tentokrát ale bytu. Tento byt

[58] BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Josef FULKA. Praha: Dokořán, 2011, s. 150

[59] Krimi zprávy 29. 8. 2016, stopáž 1:46 – 1:57

kompletně vyhořel a ženě, která v něm žila, tak zůstalo jen oblečení, co měla ten den na sobě. *„Jen to, co měla na sobě, zbylo paní Marii poté, co její byt v Plzni doslova lehl popelem. Hořet začalo naštěstí v době, kdy byla v práci, a tak plameny nikoho nezranily. Se ženou, která během chvíle přišla doslova o všechno, mluvila kolegyně Kateřina Lang.“*[61] , uvádí moderátor reportáž, pod kterou hraje celou dobu melancholická, smutná hudba, která má vzbudit soucit a empatii k ženě.

Dalším způsobem, jak vykázat Jinakost, je zesměšnit ji. Krimi zprávy často zesměšňují takzvané zločince-nešiky, jejichž nemotorné počínání zachytily bezpečnostní kamery. Ale veřejné dehonestace se může dočkat i někdo, kdo vlastně žádný zločin nepáchá. 25. července byla odvysílaná reportáž vyprávějící o muži, který se převléká za ženskou prostitutku. V reportáži zazněla například tato věta:

- *„Kožená bunda, rifle, ladná chůze, ale modelka to není. Polibky rozdává, na okolí mává, ale milenka to není. A potřetí. Oslnivé světlo oči této citlivé osobě dráždí, ale princezna to není, jasný pane. Kdo to vlastně je? Podobný rébus řešila i operátorka kamerového systému v Dubí na Teplicku.“*[62]

Tato věta je intertextovou aluzí na známou českou pohádku Tři oříšky pro Popelku (1973), kde podobně znějící otázky klade Popelka princi. V kontextu Krimi zpráv a mužovy odlišné sexuální orientace ale tyto věty vyznívají jednoznačně dehonestujícím způsobem.

3.4.4 Tautologie

Z lingvistického pohledu je tautologie vysvětlení něčeho pomocí téhož, je to způsob argumentace, kterou nelze vyvrátit, ovšem informační hodnota, kterou tautologie sděluje na rovině výslovně řečeného (tedy toho, co mluvčí skutečně řekl), je nulová[63]. V češtině se jedná například o věty: *„Osud je osud.“,* nebo: *„Až přijde, tak přijde“*. Tyto věty jsou triviální. *„Veškerá informativnost tautologických vět je dána jejich implikovaným významem. Na základě explicitně řečeného lze při zohlednění mimojazykových faktorů odvodit informace implicitní (to, co mluvčí výpovědí myslel).“*[64] To platí nejen v primárním sémiotickém systému, ale i v sekundárním, který

[60] Krimi zprávy 21. 7. 2016, stopáž 8:34 – 8:39
[61] Krimi zprávy 10. 7. 2016, stopáž 2:52 – 3:05
[62] Krimi zprávy 25. 7. 2016, stopáž 10:07 – 10:27
[63] BÍLKOVÁ, Jana. *Tautologie a kontradikce v češtině*. Praha: Akropolis, 2013, s. 9
[64] BÍLKOVÁ, Jana. *Tautologie a kontradikce v češtině*. Praha: Akropolis, 2013, s. 9

je mýtotvorný. Na tautologickém mýtu jsou postaveny například reportáže o recidivistech, kteří opět spáchali trestný čin. „*Ten člověk spáchal trestný čin, protože je to recidivista. Je to recidivista, protože páchá trestné činy“,* sdělují divákům tyto reportáže. Jak už bylo řečeno výše, Krimi zprávy nezajímá, proč se stal recidivista recidivistou, jaké k tomu měl či neměl důvody; nečeká se od něj, že se už konečně napraví, vždyť je to přece recidivista, a tak mu nezbývá než porušovat zákony zas a znovu.

Výraz *recidivista* je odvozen ze slova *recidiva*, které pochází z latiny a znamená návrat nebo opakování, a to jak trestné činnosti, tak i choroby. Oba výše zmíněné významy, které se od sebe trochu liší, mělo toto slovo již v latině[65]. Z toho lze dovodit, že již v antických kořenech naší kultury byl zločinné chování považováno za cosi patologického, za druh nemoci psychické. Krimi zprávy tyto lidi a špatnosti, které páchají, jednoznačně odsuzují a varují před nimi, zároveň je ale konání recidivistů jedním z pilířů existence tohoto pořadu – trestná činnost nějakého recidivisty se v Krimi zprávách objevuje několikrát do týdne (ve sledovaném období tří měsíců byl recidivista hlavní postavou reportáže čtyřiadvacetkrát).

Recidivista je pro Krimi zprávy i jejich diváky ideální záporný hrdina. Jakmile redaktor někoho tímto slovem označí, mají diváci rázem usnadněnou práci: už nemusejí přemýšlet nad různými možnostmi, jak lze na sledovaný příběh pohlížet, rázem vědí, kdo je „ten zlý“, tedy ten, kdo má za zločin pykat. Zároveň je vědomí toho, že se něčeho dopustil právě recidivista, osvobozující. Diváci mohou tohoto *stína* bez výčitek svědomí odsoudit, protože mají pocit, že když oni sami recidivisty nejsou, nemůžou se nikdy ocitnout na jeho místě, v jeho kůži. Stejný nemilosrdný přístup k recidivistům má i policie. Policejní mluvčí, kteří promlouvají v reportážích, o tom, že je někdo recidivistou, bez okolků redaktory i diváky informují:

- *„Obviněný muž se i v minulosti dopouštěl převážně majetkové trestné činnosti.”*[66]
- *“Zadržený třiadvacetiletý muž se již v minulosti opakovaně vloupal do rodinných domů a chat.”*[67]
- *“Jedná se o recidivistu, který trestnou činnost páchal i v minulosti.”*[68]

[65]REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Třetí vydání (druhé přepracované a rozšířené vydání). Praha: Leda, 2015, s. 584
[66] Krimi zprávy 23. 7. 2016, stopáž 13:04 – 13:08
[67] Krimi zprávy 3. 8. 2016, stopáž 12:10 – 12:14
[68] Krimi zprávy 7. 8. 2016, stopáž 8:08 – 8:11

Za každou signifikací jedince recidivistou jako by se skrývala úleva, že tautologie „je to tak, protože to tak je“ opět platí, že zákon porušil někdo, kdo je prostě takový, a tentokrát ho proto můžeme soudit ještě přísněji. Žádné slitování nad recidivisty alespoň redaktoři Krimi zpráv neprojevují:

- *„Policisté už ho navíc dobře znají. Během posledních let už ho soudy za krádeže odsoudily. Právě jeho nenapravitelnost zřejmě byla jedním z důvodů, proč skončil ve vazbě a za mřížemi možná stráví tři roky.“*[69]
- *"Právě proto, že jde o neponaučitelného recidivistu, hrozí muži teď o to přísnější trest.“*[70]
- *“Sedmatřicetiletému muži určitě nepomůže ani fakt, že za podobný útok už byl před lety odsouzen. Nyní mu proto hrozí až dvanáctileté vězení.“*[71]
- *„Měly to být převážně zlodějiny a poškozování cizí věci. Teď ale bude od tohoto recidivisty na nějakou dobu pokoj. Skončil totiž ve vazbě a u soudu může vyfasovat pětileté vězení.“*[72]
- *“Jedenáctkrát trestaného recidivistu přitom teprve na jaře propustili z vězení. Muži se ale nejspíš po cele stýskalo, a tak kradl, na co přišel. Celkově tak způsobil škodu převyšující 300 tisíc korun.“*[73]

V reportážích, ve kterých vystupuje pouze recidivista a o jeho obětech se pouze hovoří, nejsou tedy explicitně přítomní, je signifikantní i použitá hudba. Použité skladby lze popsat pomocí adjektiv „drsná“, „akční“, „taneční elektronická“ nebo i „temná“. Všechna tato slova konotují způsob života těchto recidivistů, ovšem tak, jak si ho reportéři Krimi zpráv představují. Stereotypní recidivista podle Krimi zpráv žije divokým, neuspořádaným stylem života, který je také velice nákladný (velice často používaná fráze je, že pachatel „použil peníze pro svou potřebu“). Za touto nákladností často stojí závislost (na drogách, na hracích automatech) nebo prostě „jen“ dluhy, nic z toho ale Krimi zprávy nevidí jako polehčující okolnost, jen touto informací uspokojují zvědavost diváků po komplexní informaci.

Recidivista v podání Krimi zpráv je zkrátka tak radikálně vydělen ze slušné společnosti, až jako by přestal být v první řadě člověkem a stal se pouze recidivistou. A tato „recidivitovost“ jako by byla jedinou jeho definicí, smyslem i formou zároveň.

---

[69] Krimi zprávy 2. 9. 2016, stopáž 10:22 – 10:33
[70] Krimi zprávy 11. 9. 2016, stopáž 12:58 – 13:02
[71] Krimi zprávy 4. 7. 2016, stopáž 13:10 – 13:18
[72] Krimi zprávy 4. 8. 2016, stopáž 6:04 – 6:15
[73] Krimi zprávy 24. 8. 2016, stopáž 8:40 – 8:52

3.4.5 Kvantifikace kvality

Mýtus podle Barthese redukuje kvalitu na kvantitu velice často: *„(…) zmocňuje se tak skutečnosti s menšími náklady.“*[74] Této redukci se nevyhýbají ani Krimi zprávy, dokonce ji vítají a velice rády používají. Místo složitého popisování nepopsatelného a vysvětlování nevysvětlitelného vše vyčíslí, spočítají, sečtou – škodu na majetku, na zdraví, dokonce i smrt.

Už jsme zmínili v kapitole 4.4.1., že Krimi zprávy rády kvantifikují i události, které mají spíše pietní charakter; jedním dechem informují o smrti člověka a o výši škody. Patrné je to například v reportážích o dopravních nehodách. Nejprve se pomocí temných a truchlivých tónu podkresové hudby navodí ta správná atmosféra k tomu, aby reportér mohl ukázat ty nejděsivěji vypadající záběry, které na místě nehody šly natočit, sdělit, kolik při nehodě zemřelo lidí a kolik jich bylo zraněných a jak vážně, aby ihned poté mohl říci nějakou sumu. Zvláště patrné je to v případě srážek auta s vlakem; státní instituce, které v médiích dění na českých železnicích komentují, České dráhy a Drážní inspekce, byly ve všech těchto reportážích v analyzovaném období ve svých komentářích chladně pragmatické a kalkulující. Jako by železnice byla svět sám pro sebe, kterého tato nedobrovolná interakce s okolním světem prostě obtěžuje. Nerozlišuje drobné zranění od smrti, důležitá je škoda, která touto interakcí železnici vznikla, a také zpoždění vlaků:

- Radim Suchač, Drážní inspekce: *“Zabezpečovací zařízení bylo v činnosti a škoda na drážním vozidle byla odhadnuta na 120 tisíc korun.”*[75] (Manželé zemřeli, když jejich auto vjelo na přejezd, kde se srazilo s vlakem).
- Petr Šťáhlavský, mluvčí Českých drah: *„Celkově se to promítlo do jízdy třiceti sedmi vlaků, které proto byly zpožděny o téměř dva tisíce devět set minut. Z toho bylo dvacet osm vlaků Českých drah.“*[76] (Dvouletá holčička zemřela poté, co vypadla z jedoucího vlaku).

Výrazná materiální orientace se objevila i v jednou už zmíněné reportáži o psychicky nemocné ženě, která si v pražském nákupním centru vybrala náhodnou oběť a ubodala ji. Moderátorka Krimi zpráv reportáž uvedla těmito slovy:

---

[74] BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Josef FULKA. Praha: Dokořán, 2011, s. 131

[75] Krimi zprávy 4. 8. 2016, stopáž 13:44 – 13:52

„Potyčka dvou žen v obchodním centru na pražském Smíchově skončila krveprolitím. Jedna z nich na místě zemřela přímo v obchodě. Asi si dokážete představit, jak pohled na mrtvé tělo přímo mezi regály vyděsil nic netušící zákazníky. Co se ale mezi dvěma ženami odehrálo? Podrobnosti zná kolega Ondřej Pořízek.“[77]

Studio reportáže je obdoba perexu v psané žurnalistice, je to abstrakt. *„Abstrakt sumarizuje ústřední děj a ustavuje hlavní téma příběhu. Jeho pomocí publikum získává hlavní informace o příběhu a příjemce se může rozhodnout, zda pokračovat dál.“*[78], píše Trampota. Krimi zprávy se v tomto případě rozhodly, že ještě mnohem lépe než smutný narativ o zavražděné ženě, která šla na nákup a domů k rodině už se nikdy nevrátila, bude na představivost diváků působit motiv mrtvého těla mezi regály plnými jídla. Zákazníky podle slov moderátorky neměla vyděsit vražda, ve smyslu akt vraždy, ale pouhá podívaná na mrtvé tělo. A nejen to, další stupeň děsivosti této události podle Krimi zpráv přidává fakt, že to mrtvé tělo neleželo ledaskde; leželo totiž přímo mezi regály, tedy mezi jídlem a dalším spotřebním zbožím, které si v tom obchodě zákazníci kupují. Těch několik použitých slov – obchod, zákazníci, regály – odhaluje šok z toho, že někdo mohl spáchat takový útok přímo tam, kde lidé nakupují: jako kdyby nákupní centrum bylo novodobým chrámem, vyděšení zákazníci věřícími, kteří ho navštěvují, a regály oltářem boha konzumu. Mrtvé tělo zavražděné ženy ležící přímo vedle vakuově zabalené šunky a ovocných jogurtů ve slevě je v tomto kontextu rovno svatokrádeži.

Vítězství kvantity nad kvalitou slaví mýtus i například v reportáži o žháři, který už dvakrát zapálil kříž s Ježíšem Kristem u jednoho z kostelů v Chebu. Kříž má velké množství nejrůznějších interpretací, ale v naší kulturní tradici je svatým symbolem. A kříž, na kterém je socha ukřižovaného Ježíše Krista (viz obrázek 9), je symbolem nejen ukřižování a utrpení tohoto křesťanského mesiáše, ale přeneseně i celé křesťanské víry (Černý, Holeš 2004). Z toho tedy můžeme dovodit, že žhářský útok na tento kříž je roven útoku na křesťanskou víru – tedy na odlišný způsob myšlení, na již zmiňovanou Jinakost. Kromě tohoto symbolického významu má bezpochyby tento kříž i hodnotu historickou.

---

[76] Krimi zprávy 25. 7. 2016, stopáž 5:22 – 5:32
[77] Krimi zprávy 21. 8. 2016, stopáž 1:34 – 1:49
[78] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 63

Obr. 9: Krimi zprávy 3. 7. 2016

V reportáži ale obava z toho, že neznámý žhář svým útokem míří na odlišný způsob myšlení nějaké skupiny obyvatel, nezazní. Reportér pouze stručně vyčíslí škodu: *„Kříž hořel poprvé v dubnu. Tehdy větší škoda nevznikla, oheň se zastavil na podstavci. Podruhé neznámý žhář zaútočil v červnu, a to už způsobil škodu v řádech stovek tisíc korun."*[79]

3.4.6 Konstatování

Jestliže Barthesův mýtus tíhne k přísloví, pak Krimi zprávy jsou mu v tomto ohledu více než nápomocny. Na jednu stranu sice občas akceptují jazykový styl ozbrojených složek, na stranu druhou se ale redaktoři snaží diváka zaujmout nejrůznější slovní ekvilibristikou, více či méně podařenou.

Zde se dostáváme k pojmu funkční styly. Kraus (2010) píše: *„Stylizace textu je projevem jisté autorovy svobody při zacházení s jazykem, míra této svobody je však omezena objektivními okolnostmi sdělování (jde-li např. o projev ústní či písemný, připravený či improvizovaný, soukromý či veřejný, monologický či dialogický apod.).*"[80] Stylizaci omezují i další činitele, například pravidla a zákonitosti jednotlivých stylových žánrů (stejné téma zpracované například jako dopis rodičům nebo jako součást

[79] Krimi zprávy 3. 7. 2016, stopáž 9:33 – 9:43
[80] KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Vyd. 2., dopl. Praha: Karolinum, 2010, s. 116

veřejného projevu bude mít zcela odlišnou stylizaci). Kraus ale připomíná, že tyto normy na druhou stranu umožňují autorům, kteří si jich jsou vědomi, záměrně ze zvoleného stylu vybočit a vědomě tak mísit různé žánry k dosažení lepšího efektu. Funkční styly můžeme rozdělit na tři hlavní kategorie:

- Styl běžně dorozumívací
- Styly věcné
- Styly umělecké[81]

V Krimi zprávách moderátoři a reportéři používají styl veřejných médií. *„V učebnicích stylistiky se nazývá stylem publicistickým, přesněji ovšem publicisticko-zpravodajským. To, že se v něm spojují funkce věcného informování a získávání (pro určité činnosti, názory, postoje), ho sbližuje se stylem řečnickým…“*[82] A reportéři Krimi zpráv se při vytváření textu také občas ocitnou až na pomezí stylů uměleckých:

- *„Celé Přerovsko zkrápěl silný déšť, když do sebe nedaleko Přerova v plné rychlosti narazila dvě osobní auta."*[83]
- *„Do soudní síně vstoupil s lehkým úsměvem, jako by si ani neuvědomoval, že v případu vraždy hraje hlavní roli.“* [84]

Jindy se jedná spíše o pohrávání si s různým významem slov. Je zde patrná snaha pobavit diváka nezvyklými slovními obraty, a tím jej zaujmout:

- *„Kromě světla byla na konci tunelu i hlídka.“*[85]
- *„Z prodejny bot si nakonec nic neodnesli, tedy snad kromě ostudy a hrozby trestu.“*[86]
- *„Zatímco zloděj působí směšně, majitelům vykradeného auta do smíchu rozhodně není.“* [87]
- *„Tvrdil, že je turista a Prahou jen projíždí, tak dojel až do vězeňské cely.“* [88]
- *„Řidiči, tedy vlastně neřidiči, hrozí až několik let vězení.“*[89]

[81]KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Vyd. 2., dopl. Praha: Karolinum, 2010, s. 118
[82]KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Vyd. 2., dopl. Praha: Karolinum, 2010, s. 121
[83] Krimi zprávy 1. 8. 2016, stopáž 1:07 – 1:13
[84] Krimi zprávy 14. 7. 2016, stopáž 6:00 – 6:08
[85] Krimi zprávy 8. 9. 2016, stopáž 7:40 – 7:45
[86] Krimi zprávy 14. 7. 2016, stopáž 0:55 – 0:59
[87] Krimi zprávy 12. 9. 2016, stopáž 11:20 – 11:23
[88] Krimi zprávy 16. 9. 2016, stopáž 5:27 – 5:32
[89] Krimi zprávy 30. 9. 2016, stopáž 8:11 – 8:14

V opozici k těmto projevům jazykové kreativity stojí naopak slovní obraty, které jsou redaktory Krimi zpráv nadužívány. Zde jsou některé z nich:

„Na svědomí má…“ (Tedy co lupič/zloděj/podvodník všechno napáchal za zločiny.)

„Nelámal si hlavu s…“ (Často „s placením“, pokud se jedná o zloděje, je to tedy použito spíše ironicky; někdy i obecnější použití: nelámal si hlavu s důsledky svých činů.)

„Tohle nejsou záběry z akčního filmu.“ (Používáno v případě odvysílání autentických záběrů například z kamery v policejním autě z honičky s ujíždějícím autem. Touto větou redaktor divákům naznačuje, že realita byla natolik „akční“, že připomíná někdy nerealistické scénáře hollywoodských produkcí.)

„Ale pojďme/vraťme se na začátek.“ (Stavba některých reportáží je chronologická, jindy reportér divákům něco sdělí, popřípadě ukáže ihned na začátku, přestože chronologicky to neodpovídá, a pak teprve začne celý narativ vyprávět. Stává se to zejména tehdy, když chce divákům sdělit „to nejlepší“ co nejdříve, aby udržel jejich pozornost.)

„Dobře se podívejte na tuto podobiznu/tvář/fotografii.“ (Tato slova v reportážích zaznívají, ať se jedná o pátrání po nějakém zločinci, nebo po pohřešované osobě.)

„Celý příběh začal...“ (Krimi zprávy se netají tím, že reportáže mají velice často pojaté spíš jako vyprávění příběhů, narace je v tomto pořadu všudypřítomná.)

„Díváte se na záběry z bezpečnostních kamer…“ (Reportéři často popisují to, co právě divák vidí. A to i přesto, že záběry z bezpečnostních kamerových systémů se v Krimi zprávách objevují velice často, a jejich diváci určitě poznají, že sledují právě je, a ne záběry pořízené televizním kameramanem.)

„Zloději brali vše, co jim přišlo pod ruku.“ (Velmi používaná metafora popisující fakt, že zloději toho ukradli na daném místě opravdu mnoho.)

„Mohlo by se zdát (...), ale zdání klame.“ (Reportéři těmito slovy popisují nějaké konání zločince, které zaznamenala bezpečnostní kamera. Toto konání k něčemu připodobní a vzápětí divákům vysvětlí, co se skutečně na záběrech děje.)

„(...) za bílého dne.“ (Pokud zločinec zákon porušuje ve dni, jako by to Krimi zprávy pohoršovalo o něco více, než kdyby to samé páchal v noci. Páchání zločinů v noci samozřejmě Krimi zprávy odsuzují úplně stejným způsobem, ale jako by pro ně zločin spáchaný pod rouškou noci byl o něco málo akceptovatelnější, protože den je pro

slušné lidi, zatímco v noci se děje zlo. Ten, kdo porušuje zákon ve dni, ať už se jedná o opilého řidiče nebo zloděje, zaslouží maximální odsudek, protože zatahuje temnotu do něčeho čistého, neposkvrněného, „bílého“.)

„Událost jen zázrakem neskončila tragicky.“ (I když vše dobře dopadlo, Krimi zprávy musejí divákům kýžený pocit „hrůzy“ dodat alespoň tímto způsobem, tedy představou toho, „co všechno se mohlo stát“.)

„My případ dále sledujeme.“ (Reportéři touto oblíbenou větou divákům říkají, že z právě odvysílaného příběhu udělají „seriál“, aby viděli „jak to skončilo“. Krimi zprávy kauzy sledují velice často, od prvotní události až k odvolacím soudům; jak už zde bylo zmíněno: „*…zprávy mají tendenci na sebe navazovat, děj, který zachycují, rozvíjet, dokonce dávkovat*[90]*.“*)

„Teď můžete pomoci vy, diváci Krimi zpráv.“, „Možná právě vy pomůžete dostat tohoto muže kam patří – za mříže.“ (Krimi zprávy do tvorby reportáží rády diváky zapojují. Více se tomu bude věnovat kapitola 3.4.9.)

„*Svým zraněním podlehl“, „Při dopravní nehodě vyhasly životy…“, „Nebylo mu pomoci…“, „Nehoda si vybrala daň.“* (Různé metafory pro smrt.)

„…Jak sami vidíte.“ (Reportér nejprve divákům řekne, co se na záběrech děje, a pak si to od nich touto větou ještě nechá potvrdit, odsouhlasit.)

„Záběry, ze kterých mrazí.“ (Krimi zprávy divákovi vysvětlují, jak se má při sledování konkrétních záběrů cítit.)

Tyto obraty jsou pro redaktory natolik zažité, že je používají i tehdy, když to není zcela vhodné. Například v jedné reportáži redaktor tvrdil: *„Tohle je tvář pětatřicetiletého muže, který podle policie zavraždil v domku na okraji Nejdku na Karlovarsku svého otce. Policejní eskorta ho právě přivádí k soudu, který bude rozhodovat o vazbě.“*[91] Jenže muž měl na hlavě čepici s kšiltem a v celém záběru mu byla vidět nanejvýše brada a špička nosu, rozhodně ne tvář ve smyslu celého obličeje (viz obrázek 10).

[90] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 65
[91] Krimi zprávy 22. 9. 2016, stopáž 2:11 – 2:21

Obr. 10: Krimi zprávy 22. 9. 2016

3.4.7 Mýtus bezohledného boháče

V tomto místě jsme vyčerpali rétorické figury popsané Rolandem Barthesem v jeho stati *Mýtus dnes*. Mytologická analýza Krimi zpráv ovšem odhalila přítomnost některých dalších neméně zajímavých jevů a podob mýtů, které se nyní tato práce pokusí popsat.

Velice zajímavým jevem, který se v Krimi zprávách objevuje, kdykoliv má k tomu příležitost, je mýtus, který nazvěme mýtem bezohledného boháče. Tento mýtus je přítomen například v reportážích, které informují o dopravních nehodách. Jakmile se jedním z aktérů nějaké reportáže stane řidič *luxusního* auta[92], rétorika se rázem mění, jako by vlastnictví drahého auta bylo přitěžující okolností. Zajímavý je fakt, že Krimi zprávy, když o takovém voze hovoří, zásadně používají adjektivum „luxusní“, nikdy například „drahý“. Je to snad proto, že slovo „luxus“ má v českém jazyce pachuť něčeho dekadentního, tak trochu nepatřičného? Jako kdyby se luxus pojil se zločinem, jako kdyby nebylo možné získat bohatství, které život v luxusu umožňuje, i poctivou prací. Když Krimi zprávy divákům říkají, že má problémy s policií člověk, který si mohl dovolit luxusní auto, jako kdyby se v této reportáži skrývala i nevyřčená věta: *„… A dobře mu tak!“*.

[92] Klíč, podle kterého Krimi zprávy označují vozy za luxusní, není nikde popsán. Označení auta nálepkou “luxusní vůz” zřejmě spočívá čistě na rozhodnutí konkrétního redaktora.

Luxusní vozy v Krimi zprávách například velice často řídí jedinci, kteří před policií ujíždějí: tedy podle mytologie Krimi zpráv jedinci zločinní, nepřizpůsobiví, zkrátka zločinci, kteří se nelitují a z jejichž dopadení má mít divák radost:

- *„Pískání gum při brzdění před semaforem, pak velmi rychlý odjezd. Ideální návod, jak upoutat pozornost policistů. Jenže když nemáte úplně jasnou mysl, některé věci vám nedochází. Policisté luxusní vůz začali samozřejmě hned pronásledovat. Ani blikající majáky a silné houkání ale řidiče nezastavilo. Už si na dálku otevíral tyto dveře do garáže do domu v ulici Jindřicha Plachty, myslel si, že tam policistům zmizí. To se spletl, a tak na ně zkusil další figl.“*[93]
- *„Pražskými ulicemi ujížděl před policisty řidič v luxusním vozidle. Když se ho pokoušeli zastavit, dokonce do nich naboural. Zřejmě moc dobře věděl, proč se chce kontrole za každou cenu vyhnout.”*[94]
- *„Tak, tenhle řidič v luxusním sporťáku si s předpisy a hlavně povolenou rychlostí na dálnici rozhodně hlavu neláme. Ostatně, jasně o tom svědčí tyto záběry z policejního auta. Už v opravovaném úseku, kde je povolená jen osmdesátka, jede výrazně rychleji, a to je jen začátek.”*[95]

Z výše uvedených ukázek z reportáží je patrno, že slovní spojení „luxusní vůz“ skutečně v Krimi zprávách konotuje jeho řidiče jako bezskrupulózního sobeckého boháče, který absolutně nebere ohled na své okolí, dokonce je pro něj nebezpečný.

Velice zjevný byl tento mýtus v případě tragické dopravní nehody, která se stala v polovině září, a která se v Krimi zprávách proměnila v seriál o několika dílech. V první, aktuální, reportáži, která o té události informovala, se diváci dozvěděli o dopravní nehodě, při které zemřel řidič osobního vozu a dvě jeho spolujezdkyně byly těžce zraněny. O příčině nehody měla reportérka jasno: *„Pětapadesátiletý muž za volantem luxusního vozu se zničehonic vřítil do protisměru a auto s rodinou smetl ze silnice.”*[96] V této větě, která je doplněna detailními záběry na poničené auto, ve kterém muž zemřel, lze rozpoznat, jak reportáž muže, jehož identitu zatím nezná, signifikuje jako arogantního boháče, který svým agresivním stylem jízdy zabil člověka. Verbum „smést“ navíc asociuje představu smetáku, který zametá smetí, tedy něco ošklivého, nepatřičného, něco, čím opovrhujeme. Reportáž skončila s vyšetřováním příčin nehody

[93] Krimi zprávy 3. 8. 2016, stopáž 8:17 – 8:41
[94] Krimi zprávy 6. 8. 2016, stopáž 2:22 – 2:31
[95] Krimi zprávy 31. 8. 2016, stopáž 6:03 – 6:19

dříve než policie, nebrala v potaz některé další možné důvody, proč vjelo „luxusní“ auto do protisměru.

Podobných nehod, tedy se srovnatelně tragickými následky, Krimi zprávy odvysílají několik do týdne a ve většině případů je to jediná reportáž o dané události. Aby se z reportáže o dopravní nehodě stal několikadílný seriál, musí být něčím odlišná, musí něčím vzbudit u diváků emoce a vyvolat tak jejich touhu vědět, „co bylo dál“. Co přesně tuto touhu vzbudí, je různé. Počet lidí, kteří při dané dopravní nehodě zahynuli, to není: nehoda se čtyřmi obětmi z 18. září, o které Krimi zprávy také informovaly, se žádného pokračování nedočkala. Tato s „luxusním“ autem v hlavní roli ale ano - a to dva dny poté. Krimi zprávy přinesly dvě nové informace. Ta první byla, že nehoda už má oběti dvě, spolujezdkyně a dcera muže, co zemřel na místě, umřela v nemocnici. Tato informace samotná by se ale do vysílání nedostala. Ty potřebné emoce a touhu po pokračování přinesla až informace, že „luxusní vůz“ měl řídit mediálně známý sexuolog.

Přitěžující okolností už tak přestává být pouze vlastnictví onoho luxusního automobilu, ale také mediální proslulost. A Krimi zprávy se rozhodly, že se na této mediální proslulosti také přiživí. V prvním pokračování, tedy v reportáži odhalující identitu majitele „luxusního vozu“, například reportérka zařadila mimo jiné i anketu s místními obyvateli „co si o tom myslí“, tedy naprosto faktů prostou pasáž, která cílí pouze na emoce:

- *„Nějakej psychiatr z Prahy, já nevím, kdo to byl. Tady zabil kamaráda a dceru, že jo. Mohl být třeba prezident.“*[97]
- *„Teď jsem to slyšel v Pelhřimově. Nějaký sexuolog z Prahy a prý i v televizi, jméno mi řekli, ale on mi vypadl.“*[98]

Tyto promluvy místních obyvatel jako by známého sexuologa ještě měly urážet a bagatelizovat jeho mediální proslulost tím, že ho vlastně nikdo nezná (přestože tím Krimi zprávy vlastně odporují samy sobě, protože kdyby ho skutečně nikdo neznal, reportáž by vůbec nevznikla).

O další dva dny později Krimi zprávy o události odvysílaly reportáž číslo tři, ve které je předmětem kritiky fakt, že se sexuolog doposud nijak neozval pozůstalým. Syn a bratr zemřelých pronese v reportáži variaci na větu, která už v této kauze zazněla, a to

---

[96] Krimi zprávy 17. 9. 2016, stopáž 6:50 – 6:57
[97] Krimi zprávy 19. 9. 2016, stopáž 2:19 – 2:27
[98] Krimi zprávy 19. 9. 2016, stopáž 2:27 – 2:33

v anketě v druhé reportáži: *„Kdyby to byl támhle Pepa z druhý vesnice nebo prezident, tak furt je to prostě můj táta, moje ségra a jako, kdo mi je vzal, tak to jméno nehraje roli.“*[99]. Reportáž je podbarvena smutnou hudbou. Událost se dočkala dokonce ještě dalších dvou pokračování – 22. 9. byla odvysílána krátká reportáž o tom, jak zemřelého muže minutou ticha uctili jeho kolegové silničáři na zahájení cestářského rodea v Jihlavě, 23. 9. pak takzvaný kraťas, tedy krátká čtená zpráva podbarvená hudebním motivem znělky Krimi zpráv, který divákům přinesl informaci o tom, že se konal pohřeb obou obětí nehody.

Celkem se tedy tato událost ve sledovaném období objevila pětkrát v rozmezí pouhých několika dnů. Srovnejme tento prostor, který dostala, s taktéž tragickou událostí z počátku července, při které při dopravní nehodě zahynula mladá žena a její dvě malé děti. Tehdy se srazila dodávka, kterou řídil třiadvacetiletý muž, s osobním autem, ve kterém cestovali rodiče a dvě jejich malé děti. Žádné luxusní auto, žádný mediálně známý účastník nehody, ale následky srážky ještě tragičtější. V tomto případě ale Krimi zprávy nijak mediálně nepronásledovaly řidiče dodávky, nepátraly po tom, zda kontaktoval muže, kterému kvůli jeho chybě (jak později ukázalo policejní vyšetřování) zemřela manželka a dvě děti, žádná reportáž z pohřbu dětí a jejich matky. Celkem se v Krimi zprávách reportáž sledující tuto kauzu objevila jen třikrát – když se událost stala, druhý den ji Krimi zprávy rozebraly podrobněji a pak až po dalších dvou měsících se diváci dozvěděli informaci, že řidič dodávky byl obviněn z těžkého ublížení na zdraví a usmrcení z nedbalosti.

3.4.8 Archetypy

Nad souvislostmi Jungových archetypů, kolektivního nevědomí a stále se opakujících narativů v televizním zpravodajství se zamýšlel například americký mediolog Robert Smith. Ve své stati *Mythic Elements in Television News* (1979) zkoumal zpravodajství několika televizních stanic. Narativy odvysílaných reportáží pak rozdělil podle jungovských kategorií:

- Lidská rozhodnutí (*Man decides*)
- Utrpení (*Suffering*)
- Dopadení zločince (*Villain caught*)

[99] Krimi zprávy 21. 9. 2016, stopáž 2:02 – 2:14

- Podvodník (*Trickster*)
- Mudrc (*Wise man*)
- Záchrana, únik (*Rescue, escape*)
- Příroda (*Nature*)
- Žena mateřská (*Woman nurtures*)
- Žena osvobozená (*Woman liberated*)[100]

Všechny tyto kategorie jsou ve sledovaném období Krimi zpráv zastoupeny, některé téměř neustále, jiné méně často. Ve zprávách zkoumaných Smithem převažoval narativ lidského rozhodování, v Krimi zprávách je samozřejmě přítomen také, není ale dominantní (v běžném netematickém zpravodajství se typicky vyskytuje v reportážích o politice). Tento narativ nicméně můžeme spatřit například v reportážích o různých agresorech, kteří učinili rozhodnutí, že se budou chovat určitým způsobem, prvky tohoto narativu bezpochyby nesou i reportáže o sebevraždě nebo drogách. Narativ pojednávající o utrpení je v Krimi zprávách velice častý – můžeme do něj zahrnout například většinu reportáží o dopravních nehodách, požárech, dalších nehodách. Tématika dopadených zločinců a podvodníků je samozřejmě Krimi zprávám zcela vlastní, tyto dva narativy se v reportážích objevují takřka denně. Mudrc, též *senex*, vypravuje o někom, kdo představuje moudrost a klidnou sílu. V Krimi zprávách se ve zkoumaném období samostatně neobjevil, jeho prvky ale lze spatřit kupříkladu v některých reportážích o dopadení zločinců, kde kriminalista vypráví, jak se mu podařilo zločin odhalit a pachatele předat spravedlnosti. To příběh o záchraně či úniku už je opět častější: je přítomen ve všech reportážích, které vyprávějí o nějaké nehodě, ať už dopravní nebo jiné, se šťastným koncem, o požárech, při kterých nikdo nezemřel, ale můžeme sem zařadit například i příběh z 20. srpna, který vypráví o seniorce okradené podvodnicí, kterou dopadla jiná seniorka, sousedka z domu s pečovatelskou službou. Další narativ, narativ přírody, lze spatřit například v reportážích, které vyprávějí o přírodních živlech, které zvítězily nad člověkem. Vzhledem k tomu, že analýza zkoumala letní měsíce, patří sem například všechny reportáže o lidech utopených při koupání. Nelze ale pominout ani reportáže vyprávějící o zvířatech, ať už útočících (psi zakousli malého chlapce, agresivní beran potrkal ženu) nebo obětech útoku (někdo otrávil ovci a berana, vlak srazil dva koně, někdo klade otrávené návnady na psy, pátrání po ukradených ponících). Poslední dva narativy patří ženám. Zatímco žena

osvobozená je přítomna spíše jen v náznacích, narativ ženy mateřské je přítomen poměrně často, ovšem v inverzní podobě; dalo by se říci, že je přítomen svou nepřítomností. Jedná se zde zejména o veškeré reportáže o ženách, které se zachovaly nemateřsky – své děti týraly nebo je dokonce zavraždily. Této problematice se budeme blíže věnovat na závěr této kapitoly.

Trochu jiný náhled na archetypální mýtické příběhy v žurnalistické produkci nabídl Jack Lule. Nabídl sedm základních mýtů, které se ve zpravodajství objevují[101]:

- **Oběť**. Obdoba narativu utrpení. V Krimi zprávách se jedná o velice často objevující se mýtus, ať už v reportážích o dopravních nehodách nebo v reportážích o vraždách, podvodech či loupežích; záleží na tom, zda je konkrétní reportáž zaostřena spíše na postavu „zloducha“, či právě na jeho oběť.
- **Obětní beránek**. Na rozdíl od oběti si obětní beránek způsobil své nesnáze tím, že porušil pravidla, společenské konvence. Reportáž obsahující tento mýtus má tvarovat jedince směrem k převládajícím ideálům společnosti. Sem lze zařadit mnohé reportáže o dopadených zlodějíčcích; typickým představitelem jsou také reportáže z autentických záběrů pořízených kamerou na policejní uniformě, které zachycují opilé nebo zdrogované řidiče, jak jsou policií dopadeni. Tyto záběry jsou pro ně často velice dehonestující, například zdrogovaný řidič v reportáži z 1. července si napůl sundal kalhoty.
- **Hrdina**. Mýtus hrdiny je v Krimi zprávách velice častý. Hrdiny mohou být policisté, kteří dopadli „padoucha“ nebo hasiči, kteří uhasili požár. Občas si ale hlavní roli v tomto mýtu zahraje i „obyčejný“ člověk. Například již zmíněná seniorka, která dopadla zlodějku, nebo muž z reportáže odvysílané 25. srpna, který zasáhl při loupeži v obchodě a odzbrojil lupiče. Archetyp hrdiny naplnil i vlakový stevard z reportáže odvysílané 29. července, který pomohl policii dopadnout zloděje, který ve vlaku cestujícímu odcizil tašku s půl milionem korun v hotovosti.
- **Dobrá matka**. Nemusí se jednat explicitně o matku, hlavní roli v tomto mýtu může hrát kdokoliv, kdo se stará o druhé. Tento způsob čistě

[100] SMITH, Robert Rutherford: Mythic Elements in Television News. *Journal of Communication*. 1979, Vol. 29, s. 78

[101] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 70

pozitivních reportáží v Krimi zprávách moc obvyklý není, častěji informují o opačné straně osy dobra a zla.

- **Podvodník**. Velice častý mýtus. Mytologický podvodník je napůl člověk napůl zvíře, někdo bez soucitu, empatie, slitování. Přesně tak Krimi zprávy drtivou většinu lupičů, zlodějů, podvodníků a tak podobně zobrazují; nenamáhají se hledat jakoukoliv polehčující okolnost, když se tito snaží hájit sami, vysmívají se jim.
- **Jiný svět**. Odlišné světy jsou divácky atraktivní, ať se jedná o idealizovanou exotiku nebo o peklo na zemi. Vzhledem k tomu, že Krimi zprávy vysílají převážně domácí zpravodajství, tento mýtus v nich naplněn není. Ve sledovaném období byly odvysílány pouze dvě zahraniční reportáže a v obou případech se jednalo o události ze Slovenska, což definici „jiného světa" v myslích českých diváků zcela určitě nenaplňuje.
- **Potopa**. Jedná se o destrukci lidí mocnými silami (povodně, vichřice apod.). Lze sem zařadit například některé reportáže o požárech.

Jedním z nejsilněji přítomných archetypů v Krimi zprávách je Stín – animální a nevědomá složka lidské osobnosti, to horší v nás. Stín je přítomen v mnohých reportážích, má podobu nenapravitelného recidivisty, agresora, vraha nebo lupiče, do kterého si divák může projektovat vlastní chyby a nedostatky. Stína Krimi zprávy ukazují nejraději s pouty na rukou, zatímco na něj každou chvíli dolehne spravedlnost, a je jedno, jestli byl zatím pouze zatčen, nebo už odsouzen. Hlavní je divákům vysvětlit, co má všechno na svědomí:

- *„Spoutané ruce a policejní eskorta v zádech. Takhle neslavně skončilo odpoledne pro tohoto osmatřicetiletého muže z Chebska. Před soud, který rozhodoval o vazbě, se dostal kvůli sérii krádeží."*[102]
- *„Podle našich informací měla studentka desítky bodných ran po celém těle včetně obličeje. Pachatel tak musel jednat jako smyslů zbavený. Následně dívce ukradl kabelku, vzal nůž a z místa utekl."*[103]
- *„Přiznal se. Teď má ruce za zády a v poutech. Ty samé ruce, které v devíti případech strhávaly z žen kabelky. V jednom případě si dokonce v*

[102] Krimi zprávy 2. 9. 2016, stopáž 9:51 – 10:01
[103] Krimi zprávy 9. 9. 2016, stopáž 1:26 – 1:38

uvozovkách troufl na dvaaosmdesátiletou seniorku. A rozhodně si nepočínal jako v rukavičkách.“[104]

Dalším archetypem, který se v obsahu Krimi zpráv vyskytuje, je matka. Ne však v podobě osoby hodné a pečující; tento archetyp je spíše přítomen svou nepřítomností. Narušení archetypu matky je pro Krimi zprávy natolik špatné a zavrženíhodné, že mu věnují zvláštní pozornost. Během sledovaného období bylo odvysíláno patnáct reportáží, jejichž tématem bylo špatné zacházení s dítětem ze strany rodiče nebo rodičů. Všechno toto špatné zacházení Krimi zprávy neskrývaně odsoudily. Ve většině případů se jednalo o méně závažná pochybení, řešitelná na úrovni odboru sociálně právní ochrany dítěte, ať už se jednalo o otce, který si po hádce s jeho matkou odvezl šestidenního novorozence, potácející se opilého rodiče s malými dětmi (během sledovaného období Krimi zprávy informovaly o dvou takových případech, jednou se jednalo o matku, podruhé o otce) nebo tříletého chlapečka, který se svou matkou spal v parku mezi bezdomovci. Všechny tyto případy Krimi zprávy jednoznačně odsoudily, a to v textu i za pomoci použité hudby (vážné, temné tóny, které symbolizují závažnou událost).

Jeden případ ovšem Krimi zprávy začaly sledovat více než ostatní, dokonce se do něj samy zapojily. Na konci července se v pražské třídírně odpadu našlo tělíčko novorozené holčičky zavražděné přímo po porodu a policie začala pátrat po jeho matce. Nejprve se v Krimi zprávách objevila reportáž, která o události informovala. Týden nato byla odvysílána reportáž o tom, že policie zveřejnila fotografie věcí, které u mrtvého dítěte ležely, a prosí veřejnost o pomoc s pátráním. Po několika dalších dnech Krimi zprávy divákům ukázaly identikit podezřelé ženy. Tyto reportáže zřejmě byly divácky úspěšné, protože jen dva dny poté, 6. srpna, se v Krimi zprávách objevila reportáž, která rekapitulovala všechny podobné případy nalezených zavražděných novorozenců. Další den už Krimi zprávy neskrývaně začaly suplovat policii: *„Krimi zprávy začaly samy pátrat po matce, která porodila holčičku a následně se jí zbavila tím nejhorším možným způsobem. Její tělo leželo v třídírně mezi odpadky. Kolega Václav Janata získal výpověď ženy, která by mohla být pro kriminalisty velmi důležitým svědkem. Tvrdí, že podle zveřejněné podobizny matku spolehlivě poznala.“*[105] Těmito slovy moderátor reportáž divákům uvedl. Následovala výpověď ženy otočené zády ke kameře, kterou doplňovaly temné tóny podkresové hudby. Krimi zprávy tak divákům signalizovaly, že

[104] Krimi zprávy 13. 9. 2016, stopáž 8:39 – 8:51
[105] Krimi zprávy 7. 8. 2016, stopáž 2:34 – 2:53

zavraždění dítěte rodičem považují za jeden z nejzávažnějších zločinů vůbec, takže se dokonce rozhodly odstoupit z role „pozorovatele“, která je médiím vlastní, a stát se aktivním účastníkem příběhu; o příběhu nejen informovat, ale aktivně vstupovat do jeho děje.

3.4.9 Aktivita diváků

Představy o příjemcích mediálních obsahů se během posledního století vyvíjely nejrůznějšími způsoby. Zprvu odborná veřejnost hovořila o publiku pasivním, postupně ale převládl koncept publika aktivního, které si obsahy samo volí a *„… se svým nakládáním s médii podílí na formování kulturního, symbolicky smysluplného prostředí.“*[106] Jak navíc připomíná Trampota, publikum nelze brát jako homogenní hmotu: *„Vzhledem k tomu, že jednotliví příjemci přistupují ke zprávám různým způsobem, je lépe než o jednolitém a homogenním publiku mluvit o různých publicích s odlišnými motivy, pozorností a rozdílným vnímáním obsahu zpráv.“*[107] Krimi zprávám se idea aktivních diváků líbí a jednoznačně ji podporují tím, že se na svá publika neustále obracejí, oslovují je, dokonce lze říci, že jim zadávají úkoly.

Krimi zprávy tak mění tradiční jednosměrný tok komunikace od televize k divákovi a očekávají okamžitou reakci. K tomu pochopitelně potřebují zcela jiný komunikační kanál, než je televize. Z toho důvodu byla zřízena takzvaná „Krimi linka“, tedy telefonní číslo, na které mohou diváci čtyřiadvacet hodin denně volat, a stejně slouží i stránka Krimi zpráv na síťovém médiu Facebook. Tyto dva komunikační kanály Krimi zprávy neustále propagují a diváky vyzývají, aby je používali, dokonce je kladou na úroveň policejní tísňové linky 158:

- *„Pokud jste tohoto muže někde viděli, nebo o něm máte jakékoliv informace, volejte 158 nebo naši Krimi linku. Psát můžete i na náš Facebook.“*[108]
- *„Pokud máte nějaké poznatky k loupeži, volejte naši Krimi linku nebo 158. Psát můžete i na náš Facebook.“*[109]
- *„Pokud víte, kde by mohly být, volejte 158 nebo se obraťte na nás. K dispozici je náš Facebook i Krimi linka.“*[110]

---

[106] JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 102
[107] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 127
[108] Krimi zprávy 2. 7. 2016, stopáž 9:01 – 9:09
[109] Krimi zprávy 2. 7. 2016, stopáž 12:57 – 13:03
[110] Krimi zprávy 4. 7. 2016, stopáž 7:57 – 8:04

- *„Kriminalisté všechny varují, aby se ho v žádném případě nepokoušeli sami zadržet. Může mít totiž u sebe nelegálně drženou zbraň s větším množstvím nábojů. Pokud Davida Váchu zahlédnete, volejte raději na 158 nebo na naši Krimi linku. Psát můžete i na náš Facebook.“*[111]

Obr. 11: Titulek Krimi linky, Krimi zprávy 1. 8. 2016

Telefonní číslo Krimi linky, které je poměrně snadno zapamatovatelné, je během těchto slov vždy viditelně na obrazovce napsáno (viz obrázek 11). Variací na tyto věty v Krimi zprávách během analyzovaného období zaznělo více než sedm desítek. Krimi zprávy tak činí z několika důvodů. Za prvé dávají svým divákům pocítit pocit důležitosti, říkají tím, že diváci mohou sami tento pořad utvářet, aktivně se podílet na jeho obsahu, stačí jen zavolat. Souvisí to i se sebeprezentací média: *„I tak zahrnují určité přesvědčovací postupy, které se snaží příjemce sdělení přesvědčit, že je dobře, že vyhledal právě toto médium a spotřebovává právě jeho zpravodajství.“*[112] Takovým postupem je právě i „exkluzivní“ klub diváků Krimi zpráv, kteří znají číslo na Krimi linku a vědí, že tam mohou kdykoliv zavolat a vysílání skutečně spoluvytvářet. A kdykoliv se to stane, Krimi zprávy to ve vysílání zdůrazní, ať už ústy reportéra nebo třeba policejní mluvčí:

[111] Krimi zprávy 6. 7. 2016, stopáž 6:06 – 6:22
[112] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 99

- *„Díky odvysílané reportáži v Krimi zprávách se nám podařilo zjistit totožnost muže, který v Jablonci nad Nisou provedl výběr z bankomatu.“*[113]
- *„O brutálním útoku, který se odehrál na brněnském hlavním nádraží, jsme vám už říkali. Jeden z napadených mladíků možná bude mít doživotní následky. Jenže teď nastal zásadní zlom v tomto případu, a to jen díky vám, divákům Krimi zpráv.“*[114]
- *„Na lupiče, který na Přerovsku přímo v pravé poledne přepadl banku, si možná vzpomínáte. V Krimi zprávách jsme vám ho už ukazovali. Detektivům se ho teď podařilo dopadnout, a to právě díky vám, našim divákům.“*[115]
- *„Díky vám, divákům Krimi zpráv, policisté našli hledaného muže, který měl se zbraní v ruce vyhrožovat ostraze parkoviště v Náchodě.“*[116]

Krimi zprávy tak dávají divákům pocítit moc, že se aktivně mohou zasadit o odstranění zločince ze společnosti, stát se hrdinou, a to pouhým vytočením telefonního čísla.

3.4.10 Aktivita reportérů Krimi zpráv

Tradičně je novinář považován za někoho, kdo informace shromažďuje, sleduje, zpracovává a následně zprostředkovává příslušným způsobem, aby je mohlo médium předat svým příjemcům. Trampota k tomu dodává: *„To, jakým způsobem jsou události vybírány a zpracovávány do zpráv, je výrazně ovlivňováno individualitou redaktora i mediální organizací a ustavenými pravidly jejího fungování. Na tvarování každé zprávy se tak mohou podílet hodnoty, vzdělání a představy konkrétního redaktora, který událost přepracovává ve zprávu.“*[117] Přesto chce být každé médium veřejností považováno na nestranné a objektivní. Krimi zprávy ale jako by často tuto touhu nesdílely: jak už zde bylo napsáno, rády ukazují černobílý svět hodných policistů a zlých kriminálníků. Ve většině případů i přesto dodržují reportéři Krimi zpráv tradiční zpravodajskou rutinu a drží se role pozorovatele. Ne ale vždy – v průběhu analyzovaného období byla tato rutina porušena dokonce dvakrát, Krimi zprávy se tak staly aktivními tvůrci děje, o kterém pak divákům předaly zprávu.

[113] Krimi zprávy 8. 9. 2016, stopáž 10:09 – 10:16
[114] Krimi zprávy 21. 7. 2016, stopáž 9:34 – 9:49
[115] Krimi zprávy 5. 8. 2016, stopáž 6:31 – 6:42
[116] Krimi zprávy 19. 8. 2016, stopáž 7:13 – 7: 19
[117] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 48

V prvním případě počátek děje iniciovala mladá žena, která zavolala na Krimi linku s tím, že ji týrá přítel a že jí zabil kočku. Protože mezitím odjela do jiného města a neměla peníze, redaktor Krimi zpráv ženě sám koupil jízdenku na vlak zpět do Prahy, společně s kameramanem ji doprovodili do jejího bytu, kde s ní čekali na policii a pak pátrali po důkazech, že partner skutečně kočku zabil. To vše natáčela kamera a reportér to zpracoval do reportáže, nakonec i včetně telefonického rozhovoru s partnerem:

- Reportér: *„Ona tvrdí, že jste ji napadl, že jste jí vyhrožoval, dokonce, že jste jí psal…“*
- Muž: *„Já tvrdím, že vás mám v p… prostě.“*
- Reportér: *„Dokonce jste jí psal...“*
- Muž: *„Já budu mluvit s policií, ne s někým, kdo tomu nerozumí a kdo tady z vás dělá akorát dementa.“*
- Reportér: *„Já vám chci dát prostor, abyste řekl, jako to bylo.“*
- Muž: *„Já vám kašlu na váš prostor.“*[118]

Nejprve se ptejme, proč se vlastně taková záležitost dostala do vysílání celostátní zpravodajské relace. Aniž bychom bagatelizovali vážnost situace, lze říci, že podobných případů se na území České republiky děje velké množství; do vysílání se ale dostal právě tento konkrétní.

Úvahy o tom, proč je některá událost označena za zaznamenáníhodnou a jiná nikoliv, provázejí studium médií už od počátku 20. století. Trampota píše: *„Ačkoli se běžný čtenář, divák či posluchač nemusí nad těmito otázkami při spotřebě mediálních obsahů vůbec pozastavovat, jejich zodpovězení má zásadní vliv na to, jakých obrazů a reprezentací společnosti se mu pravidelně dostává.“*[119] Zpravodajským hodnotám, tedy tomu, které vlastnosti má událost mít, aby se stala zprávou, se věnovala celá řada studií a výzkumů. Například studie badatelů Westerstahla a Johanssona nabídla pět základních hodnot: důležitost, blízkost, dramatičnost, přístup (k informacím) a ideologii (Trampota, 2006). Pokud si tyto hodnoty vztáhneme k výše rozebírané zprávě, můžeme říci, že až na důležitost jsou jí všechny ostatní hodnoty vlastní. Absenci důležitosti ovšem vyvážila dramatičnost (zabití domácího mazlíčka), ideologie (v tomto případě ideologie Krimi zpráv jakožto bojovníka proti bezpráví) a především přístup; ten měl totiž reportér v tomto případu maximální možný, a to právě díky faktu, že žena sama zavolala na Krimi linku a tento přístup do svého soukromí umožnila. Dalším benefitem této

[118] Krimi zprávy 18. 9. 2016, stopáž 7:20 – 7:35

reportáže pro mytologii Krimi zpráv byla i možnost ukázat se jako pořad, který se o své diváky stará a aktivně je brání proti zlu.

Další reportáž se za hranice nestranného pozorovatele pustila ještě mnohem dále – Krimi zprávy totiž událost samy vytvořily. V návaznosti na reportáž o muži, kterého bezdůvodně na autobusové zastávce napadl neznámý kolemjdoucí a nikdo z okolo stojících lidí mu nepomohl, se reportér stal experimentátorem. Na tom samém místě se nechal několikrát fingovaně napadnout svým kolegou a vše skrytě natáčela kamera (viz obrázek 12).

Obr. 12: Krimi zprávy 7. 8. 2016

Mělo se zřejmě jednat o sociální experiment, který měl za úkol potvrdit hypotézu o nevšímavém okolí, které napadenému člověku nepomůže:

„Stojíme na pražské zastávce Háje ve směru na Petrovice. Právě na tomto místě totiž napadl agresor, po kterém stále pátrá policie, nic netušícího lékaře. Jako záminka stačil útočníkovi pouhý pohled na dívku, která mu dělala doprovod. Napadenému muži na zastávce nikdo nepomohl. Zkusili jsme si proto sami nahrát podobnou situaci a otestovat reakci okolí. Tady už vidíte přicházet našeho kolegu, nastrčeného útočníka Tomáše Snopka. Vadí mu, že se na něj muž na zastávce podívá.“[120]

V reportáži se tato nahraná situace objevila třikrát a pokaždé se fiktivně napadeného reportéra někdo z okolostojících lidí zastal. Tato reportáž ovšem neměla za

[119]TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 24
[120] Krimi zprávy 7. 8. 2016, stopáž 11:02 – 11:32

úkol potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, to je jen mýtus, který Krimi zprávy divákům předkládají. Původní příběh zřejmě diváky zaujal, a tak se Krimi zprávy rozhodly nečekat na to, až ho budou moci proměnit v seriál, a samy ho touto pseudoudálostí vytvořily.

3.4.11 Alibismus

Případ, který v září 2016 zaujal nejen diváky Krimi zpráv, ale širokou veřejnost, ukázal na alibismus, jakého se Krimi zprávy v honbě za reportáží dokážou dopustit. 30. srpna Krimi zprávy odvysílaly reportáž o dvou mladistvých, třináctileté Janě a šestnáctiletém Danielovi. Tito dva mladí lidé spolu měli chodit a zničehonic zmizet, a pátrala po nich policie. Rodiče se obrátili s prosbou o pomoc také na Krimi zprávy a v reportáži promluvili. Vše působilo dojmem, že dva mladí zamilovaní lidé spolu utekli. O týden později už bylo vše jinak: oba mladé lidi zřejmě unesl z neznámých důvodů dospělý muž a deset dnů je držel ve svojí speciálně upravené garáži. Detaily tohoto případu zde probírat nebudeme, to není předmětem zájmu této práce. I z tohoto stručného nastínění narativu příběhu je zřejmé, že se jedná o případ neobvyklý a pro média atraktivní (hezká mladá dívka a dva muži - hodný *hrdina* přítel a zlý *stín* únosce). Tento případ zaujal všechna mainstreamová média, ale Krimi zprávy měly práci o to jednodušší, že vyslyšely prosbu rodičů a odvysílaly reportáž s prosbou o pátrání, když ještě nikdo nemohl tušit, jak zajímavý případ se z banálního útěku dvou teenagerů vyvine. Tak dostaly oproti ostatním médiím výhodu jednak zdrojovou, která spočívala ve faktu, že již byly v kontaktu s rodiči unesených dětí, a jednak obrazovou (fotografie unesených dětí, záběry rodičů), což je důležité, protože televize dává přednost událostem, ke kterým má obrazový materiál (Trampota, 2006).

Neobvyklý a médii neustále rozebíraný příběh zaujal i příjemce mediálních obsahů, kteří své názory na to, *co se vlastně stalo*, začali intenzivně řešit prostřednictvím síťových médií, konkrétně v případě Krimi zpráv se jednalo o facebookovou stránku pořadu. Krimi zprávy si tohoto zájmu povšimly a 12. září odvysílaly reportáž, kterou moderátor uvedl těmito slovy:

- *„Přesto, že policie obvinila Zdenka H. z únosu Jany a Daniela z Litoměřicka, případ i nadále rozděluje Česko. Někteří totiž stále nevěří, že by muž dvojici unesl. A ženy mu dokonce projevují sympatie. Na děti pak na sociálních sítích*

tvrdě útočí a Zdenka H. obhajuje i jeho matka, se kterou mluvila reportérka Renata Malíková."[121]

Archivní a již mnohokrát použité záběry dětí a garáže doplňuje vážná, temná hudba. Nic z kritizovaných útoků na děti v reportáži nezaznělo, reportérka tyto příspěvky na sociální síti ale aspoň ukázala (viz obrázek 13).

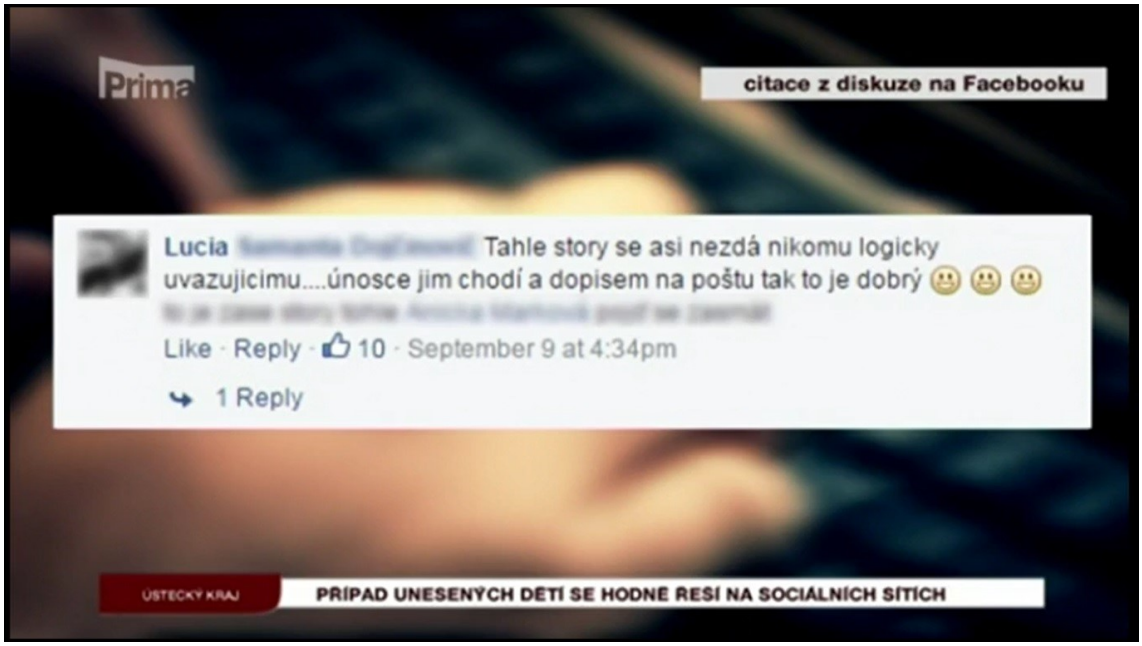

Obr. 13: Krimi zprávy 12. 9. 2016

Krimi zprávy se tak na jednu stranu vymezují proti „útočícím" komentářům a staví se na stranu unesených dětí, například větami: *„A peklo zažívá unesená dvojice i po osvobození, ale na sociální síti. Takové komentáře by asi rozhodily každého. Třináctiletá Jana se už několikrát snažila bránit."*[122], na druhou stranu ovšem samy tyto názory uveřejňují. Distancují se tedy od nich jen naoko. Ostentativně je pranýřují, jen aby samy udělaly to samé, dál jitřily emoce svých diváků a nadále mohly z tohoto příběhu těžit a zvyšovat si sledovanost. Tento alibismus potvrzuje i reportáž z 30. září, ve které zazní tato slova:

„Unesená Jana a unesený Daniel se s únoscem podle jedné verze znali a muž, který je původem tady z Mlékojed, jim měl nabídnout finanční pomoc. Dívka se totiž podle serveru iDNES chtěla vydat do Moldávie a hledat tam svou příbuznou a právě muž, ze kterého se měl později vyklubat únosce, jí prý měl na cestu nabídnout finanční

[121] Krimi zprávy 12. 9. 2016, stopáž 2:01 – 2:20
[122] Krimi zprávy 12. 9. 2016, stopáž 2:35 – 2:40

pomoc. Tuto taktiku údajně použil proto, aby zneužil důvěry čerstvě zamilovaného páru a pak je oba unesl. My jsme dnes mluvili s rodiči unesené dvojice. Před kamerou už vystupovat nechtějí. Prý poznali, jak zlí umějí být lidé, kteří se o jejich příběhu dozvídali z médií."[123]

Z těchto slov zaznívá odsudek vůči „zlým" médiím, ale pouze těm „ostatním", jako kdyby Krimi zprávy byly jiné, „hodné", ale přesto na ně dolehla tíha kolektivní viny.

3.4.12 Vizuální kódy

Vizuální kód je v Krimi zprávách natolik důležitý, že v některých reportážích dokonce dominuje nad jazykovým (jedná se o reportáže poskládané z autentických záběrů, které pořídila kamera na uniformě policisty nebo na helmě hasiče přímo během nějakého zásahu. Tyto „reportáže" jsou pak pouze sestříhané záběry i s původním zvukem, buď jen s minimálním vysvětlujícím komentářem redaktora, nebo úplně bez něj.). Kromě typických atributů televizního zpravodajství, jako jsou záběr respondenta a záběry kamery zachycující dění, které se dotýká podstaty reportáže, jsou Krimi zprávami velice užívané ilustrační záběry. Jedná se o veškeré záběry, které nevznikly prostým zaznamenáním probíhající události na televizní kameru. Ilustrační záběry jsou proto výsledkem jistého režisérského záměru (někdy s lepším, jindy s horším výsledkem), jsou inscenované, aby *ilustrovaly* to, o čem reportáž vypráví, když není k dispozici autentický obrazový materiál. Z těchto důvodů jsou pro mytologickou analýzu hodnotné: ukazují totiž svět ne takový, jaký ve skutečnosti je, ale takový, jaký jej Krimi zprávy chtějí mít, jaký chtějí ukázat divákům.

Ilustrační záběry je třeba na první pohled odlišit od záběrů autentických. K tomu Krimi zprávy používají (kromě lišty s nápisem „ilustrační záběry" v pravém horním rohu obrazu, která se ale v reportážích objevuje nepravidelně) několik postupů:

- **Velikost záběru**. Většina ilustračních záběrů v Krimi zprávách je točena v polocelcích až detailech. Čím širší záběr je, tím ilustrační záběry působí nepřirozeněji a naivněji. V takových případech totiž vynikne neherectví aktérů i nepravost rekvizit (zvláště patrné je to u záběrů ilustrujících, jak někdo někoho bije). Střídání velikosti záběrů je filmovou řečí, proto pokud

[123] Krimi zprávy 30. 9. 2016, stopáž 8:37 – 9:11

se tak v ilustračních záběrech neděje a celek střídá opět celek, výsledek působí amatérsky, nevěrohodně, směšně.

- **Plynulost záběru**. Značně používaným způsobem, jak označit nějaké záběry jako ilustrační, je ve střižně změnit rychlost nebo plynulost záběru, aby byla na první pohled poznat nereálnost. Děje se tak dvěma hlavními způsoby: buď se záběry zpomalí nebo se „strobo“ efektem docílí pohybu trhaného.
- **Barva**. Když jsou náhle ve filmu nějaké záběry černobílé, ve filmové řeči to tradičně konotuje, že divák sleduje něco, co vlastně není – mohou to být vzpomínky hlavní postavy, její sny nebo představy. Tuto tradiční symboliku převzaly i Krimi zprávy, černobílá je nejčastější „barva“ ilustračních záběrů ve sledovaném období (viz obrázek 14). Například v reportáži z 31. srpna ale bylo „odbarvení“ záběrů použito jako označení archivních záběrů, aby se daly na první pohled odlišit od těch aktuálních, protože obojí byly natočeny v těch samých prostorách soudu. Někdy si ale redaktoři s barvou pohrají více. Občas jsou záběry spíše zelenobílé; například v reportáži, jejíž děj se odehrával v nemocnici (zelená je častá barva textilu používaného při operacích), nebo v reportáži o padělání dolarů (dolary jsou zelené).

Obr. 14: Krimi zprávy 1. 9. 2016. Typické ilustrační záběry: černobílé, široký záběr

- **Střih.** *„Střih je podstatný zejména z hlediska řazení znaků za sebe“,* připomíná Trampota.[124] Nicméně v Krimi zprávách je střihové skladby užíváno i jako samostatného kódu. Někdy jsou v reportáži kladeny dva záběry přes sebe a tím se vytvoří zcela nový znak: když se například přes záběry z dopravní nehody objeví záběr kříže, je divákům jasné, že při nehodě někdo zemřel (viz obrázek 15).

Obr. 15: Krimi zprávy 11. 7. 2016

Dalším používaným vizuálním kódem v Krimi zprávách jsou záběry bezpečnostních kamer. Je to jakýsi opak ilustračních záběrů – autentická realita, zaznamenaná pravda, pro diváka i Krimi zprávy nevyvratitelný a absolutní důkaz, že se něco stalo. Je to ale skutečně tak? Sturkenová a Cartwrightová k tomu píší:

“Fotografie byla vždy spojována s realismem. Avšak vytvoření obrazu prostřednictvím čočky fotoaparátu vždy zahrnuje nějaký stupeň subjektivního výběru, rámování a osobní manipulace. Je pravda, že některé typy záznamů obrazu se zdánlivě odehrávají bez lidského zásahu. Například u bezpečnostních kamer nestojí za kamerou nikdo, kdo by určoval, co a jak zaznamenat v průběhu události. Také bezpečnostní

[124]TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 101

kameru ovšem musel někdo naprogramovat, aby zaznamenávala jistý vybraný úsek prostoru a zvláštním způsobem tento prostor zformovala:"[125]

Roland Barthes zase mluvil o mýtu fotografické pravdy. *„Pokud je fotografie představena jako dokumentární doklad u soudu, je to často bráno jako nezvratitelný důkaz toho, že se událost stala na určitém místě a v určitém čase. To je samo o sobě chápáno jako přímočaré vyjádření pravdy."*[126] Ovšem místo toho by spíše pravdivostní hodnota fotografie měla být podle Barthese podnětem ke skepsi a k diskuzím o odlišných pravdách, které mohou obrazy vyjádřit. To samé může pochopitelně platit i o záběrech bezpečnostních kamer, které zaznamenávají „realitu".

3.4.13 Auditivní kódy

Stejně jako jazyk, i hudba je kódem. Podle Theo van Leeuwena jsou jazyk i hudba zároveň systematické i nesystematické, nezávislé i ovlivňované společenským kontextem, denotativní i konotativní. Jednou z nejdůležitějších charakteristik hudby je pak její citová kvalita, tedy schopnost ovlivnit lidské emoce. Odpovědi příjemce na hudbu jsou ovlivněny vnitřním životem daného jednotlivce. I přesto můžeme říci, že lidské reakce na hudbu jsou obecně podmíněny historickým a kulturním vývojem, a jako takové se budou spíše shodovat (van Leeuwen 1998).

„Hudba a zvukový podkres se u zpravodajství na reprezentaci podílejí jen v omezené míře. Slouží spíše k dramatizaci a vystupňování očekávání během předělů v relaci, jako je začátek zpravodajství nebo jeho konec, či při změně charakteru příspěvků (během bloku krátkých zpráv ze zahraničí)."[127], píše Trampota. Krimi zprávy však tento zpravodajský úzus porušují a hudba a zvukový podkres jsou v reportážích spíše pravidlem než výjimkou. Většinou se jedná o hudbu, která není nikterak dominantní nad jazykovým kódem, spíše ho doplňuje, akcentuje, a to je také její funkce: podpořit jazykový kód tak, aby výsledná reportáž příjemce zasáhla co nejsilněji. Charakter použité hudby v Krimi zprávách byl proto ve zkoumaném období s textem reportáže v harmonii. Níže je uvedeno několik nejčastěji používaných typů podkresové hudby a narativy, ke kterým jsou řazeny:

[125]STURKEN, Marita a CARTWRIGHT, Lisa. *Studia vizuální kultury*. Praha: Portál, 2009, s. 26
[126]STURKEN, Marita a CARTWRIGHT, Lisa. *Studia vizuální kultury*. Praha: Portál, 2009, s. 27
[127]TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 101

- **Temná.** Jedná se o hluboké tóny a spíše střední až pomalé tempo. Tento typ hudebního podkresu je velice častý; je používán v reportážích o dopravních nehodách s tragickými následky, vraždách, obětech trestných činů a vůbec v narativech, které vyprávějí o násilí a bezpráví.
- **Dramatická.** Tento typ hudby je také používán velice často. Je podobný hudbě „temné“, ale je v o něco rychlejším tempu. Je používána v reportážích, „kde se něco děje“ – dopravní nehody, u kterých záchranáři bojovali o něčí život, požáry, nebezpeční agresoři.
- **Akční**. Má ještě rychlejší tempo než „dramatická“ hudba. V Krimi zprávách je nejčastěji používána jako doprovod autentických záběrů, které zachycují například automobilovou honičku z kamery v policejním autě nebo hasičský zásah zprostředkovaný čočkou kamery v hasičské uniformě. Ale objevuje se i u příběhů vyprávějících o nějakém násilí, při kterém nebylo ublíženo nějakému nevinnému člověku.
- **Smutná.** Smutnou, pomalou hudbu Krimi zprávy spojují s nevinnými oběťmi. Lze ji slyšet v reportážích o některých smrtelných dopravních nehodách, o některých vraždách a v případech, když je obětí někdo, kdo má společenský status snadné zranitelnosti, nejčastěji dítě, ale také senioři.
- **Nevážná.** Ta je v Krimi zprávách používána v případech, kdy je obsahem nějaká kuriozita, zajímavost, nejedná se tedy o vážný kriminální případ a nikdo nebyl zraněn. Často se jedná o hudbu na motivy slavné skladby Pink Panther od Henry Manciniho, která byla použita ve stejnojmenném filmu vyprávějícím o poněkud popleteném policistovi (v jednom případě byla dokonce použita právě tato skladba). Pokud je tedy slyšet hudba podobná, je to většinou v narativu vyprávějícím o nějakém zloději-nešikovi, jehož nemotorné jednání zachytily bezpečnostní kamery, ale třeba i v reportáži o tom, jak někdo zavolal policii na uprchlého tygra, aby se ukázalo, že šlo pouze o urostlého kocoura.
- **Ostatní.** V některých ojedinělých případech, když je příběh něčím speciální, může být použita i úplně jiná hudba, která do předchozích kategorií nezapadá. V analyzovaném období se tak stalo jednou, v již jednou zmíněné reportáži o prostituujícím muži převlečeném za ženu, kde byly v jazykovém kódu použity intertextové odkazy na pohádku režiséra Václava

Vorlíčka Tři oříšky pro Popelku, zazněla hudba s ženským chorálem, která by mohla připomínat zpěv nějakých pohádkových bytostí.

Závěr

Krimi zprávy jsou v českém mediálním prostředí svým pojetím ojedinělé. Jedná se o monotematicky zaměřené zpravodajství, které si přisvojilo některé postupy a techniky, které jsou tradičně spojovány spíše s televizní publicistikou. Pomocí své specifičnosti si během sedmi let, co jsou vysílány, vybudovaly komplexní mytologii, kterou předkládají svým divákům. Mytologii Krimi zpráv se tato práce pokusila dešifrovat pomocí analýzy tří měsíců odvysílaných dílů pořadu. V předchozí kapitole bylo popsáno množství postupů a jevů, jejichž prostřednictvím lze tuto mytologii pozorovat. Některé z uvedených postupů popsal Roland Barthes, na kterého se tato práce pokusila navázat, ve své stati *Mýtus dnes* a nazval je rétorickými figurami. Další výše zmiňované a rozebírané postupy a jevy vyplynuly z analýzy Krimi zpráv.

Mýty, které Krimi zprávy svým divákům nabízejí, ukazují svět nebarevný, černobílý a tím pádem nekomplikovaný, předvídatelný. Agresoři napadají nevinné osoby v širokém okolí, zloději kradou, bezohlední, popřípadě bohatí lidé způsobují dopravní nehody, nevinné oběti trpí. Krimi zprávy jsou si plně vědomy faktu, že jako komplexní komunikát mohou zamýšlené perlokuce dosáhnout pomocí různých ilokučních aktů. Tím nejzřejmějším a žurnalistice nejvlastnějším je jazyk. Jazyk Krimi zpráv je jednoduchý, plně odpovídá funkčnímu stylu publicisticko-zpravodajskému, přestože se občas nebrání, jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, odbočce do stylu umělečtějšího. Tento jazyk se nebojí signifikovat zlo a odlišit ho od dobra, během pietního momentu sdělit příjemcům fakt ryze pragmatický nebo zadávat divákům úkoly. Krimi zprávy ale používají i další kódy. Jedním z nich je hudba. Hudba zaznívá pod téměř každou reportáží, kterým tak dává další významy a konotace (což je právě jeden z výše zmíněných postupů spojovaných spíše s publicistikou než se zpravodajstvím). Diváci tak dostávají jakýsi „návod“, který jim pomáhá a napovídá, co mají při sledování určité reportáže cítit: kdy být v napětí, kdy být smutný.

Stejně důležité jako kódy auditivní je i vizuální složka Krimi zpráv. Kromě klasických zpravodajských forem, jako je studio („spojovák“), standup nebo promluva respondenta, Krimi zprávy rády používají inscenované záběry, a to k ilustraci nějakého narativu. Tyto ilustrační záběry hovoří svým vlastním jazykem: divákům ukazují svět podle Krimi zpráv, tedy ne takový, jaký doopravdy je. Je to svět stále se opakujících stereotypů, archetypů a narativních schémat, což je navíc umocněno faktem, že mnohé ilustrační záběry jsou v reportážích různě recyklovány a používány stále dokola.

Primárním úkolem této práce byla mytologická analýza Krimi zpráv, v jejím průběhu se nicméně ukázaly některé další neméně zajímavé cesty, kterými by se mohlo případné další zkoumání tohoto pořadu ubírat. Jedná se například o jazykovou analýzu, která by ukázala, nakolik redaktoři akceptují a přisvojují si funkční styl používaný policií, nebo analýzu vlivu používání hudby a inscenačních prvků v Krimi zprávách na zpravodajské pořady v jiných televizích, zvláště pak televizi Nova.

Tato práce si předsevzala prozkoumat Krimi zprávy, analyzovat a rozkrýt nejen mytologické struktury a archetypy, které jsou v reportážích odvysílaných v tomto pořadu nejčastěji používány, ale také persvazivnost, kterou Krimi zprávy aplikují, aby divák akceptoval jejich ideologii. Ohlédneme-li se zpět k obsahu předchozí kapitoly, lze říci, že mnohé z hledaného bylo nalezeno, a to jak ve formě, v jaké jsou Krimi zprávy prezentovány, tak i v narativech, o kterých vyprávějí.

Summary

Crime News is a very special TV show in Czech media environment. They are a monothematic TV news which appropriated some procedures and techniques that are traditionally associated with more subjective journalism or documentaries. Thanks to this specificity, Crime News built complex mythology that is served to the audience in the course of last seven years they are on the screen. This master's thesis tried to decipher this mythology through the analysis of three/month period of the show. A lot of phenomena and procedures which can be observed through this mythology were described in the previous chapter. Some of these procedures were originally described by Roland Barthes, to whom this work is dedicated, in his essay *Myth today* and he called them rhetorical figures. Another mentioned phenomena and processes are result of the analysis of Crime News.

Myths that are presented in Crime News, show world that is un-coloured and monochromatic, thereby uncomplicated and predictable. Aggressors attack innocent people, thieves steal, rich and unscrupulous people cause traffic accidents, innocent victims suffer. Crime News know the fact that as a complex communicate they can achieve persuasiveness gain with help of different ilocution acts. The language is the most obvious. The language of Crime news is simple, it absolutely fits into journalistic style, although it sometimes turns into more artistic style. This language is not afraid of signifying evil and distinguishing it from good, of telling something very pragmatic during emotional moment, of entering the audience tasks. But Crime News contain other codes than the purely language ones. One of these codes is music. Music is to be heard in almost every reportage and gives it more meanings and connotations. It works as an instruction for audience by suggesting what emotion they should feel: sadness, tension or fear.

Visual component of Crime News has the same importance as the auditory codes. Crime news like to use "acted" shots. These shots are used for illustration of some narrative. These illustration shots have their own language: they show the world according to Crime News, not the true one. It's a world of recurring stereotypes, archetypes and narrative schemes, which is reflected by the fact that many illustration shots are recycled and used again and again. Primary task of this diploma work was mythological analysis of Crime News, nevertheless some other interesting ways how Crime News could be analysed further showed up. These include for example linguistic

analysis (which could show how journalists working in Crime News accept functional style of police spokesmen) or analysis of influence of music and illustration shots in Crime News on news in TV Nova.

This work wants to explore Crime News, analyse and uncover not only the mythological archetypes and structures that are used most commonly, but also persuasiveness used by Crime News on the audience for a purpose of accepting their ideology. If we look back to the content of previous chapter, we can say that a lot of searched was found in a form of Crime News´s presentation and in narratives that are told.

Použitá literatura

BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Josef FULKA. Praha: Dokořán, 2011. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-359-2

BÍLKOVÁ, Jana. *Tautologie a kontradikce v češtině*. Praha: Akropolis, 2013. ISBN 978-80-7470-029-3

ČERNÝ, Jiří a HOLEŠ, Jan. *Sémiotika*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-832-5

DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Sémiotika v teorii a praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-493-9

FISKE, John: The semiotics of television. *Critical Studies in Mass Communication.* Taylor & Francis, 1985, Vol. 2 Issue 2, s. 176 – 184

FISKE, John a HARTLEY, John. *Reading television*. 2nd ed. London: Routledge, 2003. ISBN 0203356624

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4

JUNG, Carl Gustav. *Archetypy a nevědomí*. Vyd. 1. Barz, H. (ed.). Překlad Eva Bosáková, Kristina Černá, Jan Černý. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997. ISBN 80-858-8011-3

KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3

KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Vyd. 2., dopl. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1829-6

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha: Svoboda, 1988

KURUC, Katarina. Fashion as communication: A semiotic analysis of fashion on 'Sex and the City'. *Semiotica*. De Gruyter Mouton, 2008, 39(171), 193–214. DOI: 10.1515

LURIE, Alison. *The language of clothes*. New York: Henry Holt, 2000. ISBN 978-0805062441

OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7

PROPP, Vladimir Jakovlevič. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Vyd. tohoto souboru 2. Přeložil Miroslav ČERVENKA, přeložila Marcela PITTERMANNOVÁ, přeložila Hana ŠMAHELOVÁ. Jinočany: H & H, 2008. ISBN 978-80-7319-085-9

REIFOVÁ, Irena a kolektiv. Slovník mediální komunikace. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 3. vyd. (2. přepracované a rozšířené vyd.). Praha: Leda, 2015. ISBN 978-80-7335-393-3

SAUSSURE, Ferdinand de. *Kurs obecné lingvistiky*. Vyd. 3., upr., V nakl. Academia 2. Překlad František ČERMÁK. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1568-6

SMITH, Robert Rutherford: Mythic Elements in Television News. *Journal of Communication*. 1979, Vol. 29, s. 75 - 82

STURKEN, Marita a CARTWRIGHT, Lisa. *Studia vizuální kultury*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-556-1

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8

TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4

VAN LEEUWEN, Theo: Music and Ideology: Notes toward a Sociosemiotics of Mass Media Music. *Popular Music & Society*. 1998, Vol. 22, Issue 4, strany 25 – 54

VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3

Online zdroje

Česká a slovenská psychiatrie: Časopis Psychiatrické společnosti ČLS JEP a Psychiatrickej spoločnosti SLS [online]. 2009, 105(5) [cit. 2017-03-14]. ISSN 1212-0383.

Moaré. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Moar%C3%A9
Redesign spravodajstva TV Prima. [online]. 26.06.2010 [cit. 14. února 2017]. Dostupné z WWW: http://www.framehouse.sk/news/54/17/REDESIGN-SPRAVODAJSTVA-TV-PRIMA/

Wikizdroje: Ottův slovník naučný/Paragraf. *: Ottův slovník naučný/Paragraf* [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Paragraf

Zpravodajství čekají změny [online]. 19.01.2010 [cit. 13. února 2017]. Dostupné z WWW: http://www.iprima.cz/zpravodajstvi-cekaji-zmeny

Seznam vyobrazení

Obrázek 1: Screenshot ze znělky Krimi zpráv……20
Obrázek 2: Screenshot ze znělky Krimi zpráv – pistole……21
Obrázek 3: Screenshot ze znělky Krimi zpráv – paragraf……..……21
Obrázek 4: Moderátorka Krimi zpráv Bára Kozáková……..…… 25
Obrázek 5: Moderátor Krimi zpráv Michal Janotka……..……..25
Obrázek 6: Moderátor Krimi zpráv Roman Pech…….……25
Obrázek 7: Moderátor Krimi zpráv v oblečení s logem televize Prima…….…30
Obrázek 8: Krimi zprávy 3. 7.2016. Ve vraku auta za reportérem zemřeli dva lidé……..33
Obrázek 9: Krimi zprávy 3. 7. 2016……..……46
Obrázek 10: Krimi zprávy 22. 9. 2016……..……50
Obrázek 11: Titulek Krimi linky, Krimi zprávy 1. 8. 2016…….…….59
Obrázek 12: Krimi zprávy 7. 8. 2016……62
Obrázek 13: Krimi zprávy 12. 9. 2016……...……64
Obrázek 14: Krimi zprávy 1. 9. 2016. Typické ilustrační záběry: černobílé, široký záběr……66
Obrázek 15: Krimi zprávy 11. 7. 2016……...……67